

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Kriminalita mládeže v současném Japonsku

Juvenile Delinquency in Contemporary Japan

Vypracovala: Markéta Buršová

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Ivona Barešová, Ph.D.

Olomouc 2016

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2013/2014

Studijní program: Filologie
Forma: Prezenční
Obor/komb.: Německá filologie - Japonština pro hospodářskou praxi (NF-JH)

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
BURŠOVÁ Markéta	Řemeslnická 40, Velká Polom	F120140

TÉMA ČESKY:

Kriminalita mládeže v současném Japonsku

TÉMA ANGLICKY:

Juvenile Delinquency in contemporary Japan

VEDOUcí PRÁCE:

Mgr. Ivona Barešová, Ph.D. - ASJ

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Ve své práci se chci zaměřit na problematiku kriminality mládeže v současném Japonsku, na její příčiny, především na situaci v japonském školství, která je hlavním důvodem vzrůstající kriminality mezi žáky a studenty japonských škol. Hodlám nastínit její projevy a pokusit se zjistit, která skupina mladých lidí je nejvíce náchylná k delikvenci a také jaká je u mladistvých pachatelů recidiva. Rovněž chci popsat, jaké má tento negativní jev následky a jak může ovlivnit japonskou společnost.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

AMBARAS, David Richard. Bad youth: juvenile delinquency and the politics of everyday life in modern Japan. Berkeley: University of California Press, c2006, xii, 297 p. ISBN 05-202-4579-2.

OKA, Tatsushi. Juvenile crime and punishment: evidence from Japan. Applied Economics. 2009, roč. 41, č. 24, s. 3103-3115. DOI: 10.1080/00036840701365923.

FOLJANTY-JOST, Gesine. Juvenile delinquency in Japan: reconsidering the "crisis". Boston, MA: Brill, 2003, x, 275 p. ISBN 90-041-3253-8.

The Japan times weekly [online]. [cit. 2014-05-15]. ISSN 0447-5763. Dostupné z: <http://www.japantimes.co.jp/>

LEONARDESEN, Dag. Crime in Japan: Paradise lost?. New York, NY: Palgrave Macmillan, 2010, 248 s. ISBN 02-302-3554-9.

Podpis studenta:

Datum:

Podpis vedoucího práce:

Datum:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne.....

Podpis.....

Anotace

Tato práce pojednává o kriminalitě japonské mládeže, tedy o tématu, které je aktuálně poměrně často zmiňováno v japonských i zahraničních médiích, a které vyvolává znepokojení mezi obyvateli Japonska. Práce se zaměřuje na příčiny delikventního chování mládeže a zkoumá specifika projevů tohoto chování u mládeže japonské. Zaznamenává, jak je situace vnímána samotnými Japonci a dále popisuje opatření, kterými se vláda snaží zabránit recidivě a především vzniku daného jevu.

Cílem práce je v první řadě zaznamenat situaci v závislosti na statistických a faktických údajích, nikoli tak, jak je zprostředkována médii. Práce se opírá o zdroje autorů z různých vědních oblastí a porovnání jejich přístupů k problematice.

Klíčová slova: Japonsko, kriminalita, delikvence, současná japonská společnost, *gakkjú hókai*, *šónenhó*

Počet stran: 53

Počet znaků: 87 024

Počet použitých zdrojů: 36

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Ivoně Barešové, Ph.D. za čas, ochotu a cenné rady, které mi při psaní práce věnovala.

Obsah

Ediční poznámka.....	8
Úvod	9
1. Vymezení základních pojmů	11
1.1. <i>Delikvence</i>	11
1.2. <i>Deviace</i>	12
1.3. <i>Kriminalita</i>	13
1.4. <i>Mladistvý a mládež</i>	13
2. Obecné příčiny vzniku delikventního chování.....	15
2.1. <i>Psychosociální vývoj</i>	15
2.2. <i>Vztahy v rodině</i>	16
2.3. <i>Školní prostředí</i>	17
2.4. <i>Vliv médií</i>	18
3. Nástin situace v současném Japonsku	20
3.1. <i>Kriminalita obecně</i>	20
3.2. <i>Kriminalita mladistvých</i>	22
3.3. <i>Vliv médií na vnímání kriminality Japonci</i>	24
3.4. <i>Statistické údaje</i>	26
4. Příčiny kriminality japonské mládeže	29
4.1. <i>Vliv společnosti</i>	29
4.2. <i>Rozpad tradiční rodiny</i>	30
4.3. <i>Školní prostředí</i>	31
4.3.1. <i>Vliv sociální vrstvy na školní prospěch</i>	33
4.3.2. <i>Gakkjú hókai</i>	34
4.4. <i>Ztráta životní jistoty</i>	37
5. Nápravná a preventivní opatření	39
5.1. <i>Přístup vlády</i>	39
5.2. <i>Kontrola na školách</i>	42
5.3. <i>Výchovně - nápravná zařízení</i>	44
Závěr	46
Resumé.....	48
Seznam použitých zdrojů	49

Ediční poznámka

Cizojazyčná slova jsou v této práci psána kurzivou, japonská slova jsou navíc doplněna o znakový zápis a při jejich přepisu je využita česká transkripce, pouze jména osob a místní názvy jsou ponechány bez kurzivy a nejsou doplněny o znakový zápis. Osobní jména jsou uváděna v pořadí jméno - příjmení, podle západního způsobu. V rámci citace byla ponechána původní (anglická) transkripce.

Cizojazyčné citace jsou do češtiny přeloženy autorkou práce.

Úvod

Současné Japonsko čelí znepokojujícímu problému. Japonská mládež se ocitla v krizi kvůli změnám ve společnosti, stále většímu tlaku a požadavkům ze strany rodičů a školského systému, kvůli rozpadu tradičních hodnot i tradiční rodiny a celkové izolovanosti a osamělosti. Ačkoli debaty o zhoršování chování mládeže a úpadku její morálky se vedou takřka od nepaměti snad ve všech zemích, Japonsko nevyjímaje, je v současnosti dané téma zmiňováno stále naléhavěji. Celou situaci mapují japonská i zahraniční média a zaznamenávají případy, kdy žáci a studenti japonských škol bez varování „vybuchnou“ v důsledku stresu, který na ně vyvíjí školní prostředí, náročné zkoušky a rigidní pravidla, dále pak případy útoků na učitele, bezdomovce, případy šikany, záškoláctví a sebevražd. Média tak podněcují paniku mezi obyvateli země a může se zdát, že se celá situace vymyká kontrole a kriminalita, delikventní a amorální chování mezi mladistvými prudce roste. Nicméně skutečnost, jak ji dokumentují policejní statistiky, se poněkud liší. Kriminalita nevzrůstá, nýbrž klesá a je výrazně nižší než v jiných vyspělých zemích. Šokovat mohou spíše způsoby, jakými je trestná činnost prováděna. Jedním z nejznámějších a zároveň nejděsivějších případů je zločin čtrnáctiletého chlapce z Kóbe, který roku 1997 utál jedenáctiletému chlapci hlavu, kterou poté umístil na školní bránu a do úst jí umístil vzkaz pro japonskou společnost. Následovalo ubití desetileté dívky stejným pachatelem. Téhož roku došlo také k ubodání dvanáctileté školačky z Nagoje během oběda ve škole. Jejím vrahem byl jedenáctiletý chlapec. Právě v těchto letech začaly veřejné diskuze o naléhavosti řešení problému. Jakkoli jsou však tyto činy závažné a zarážející, je nutno zdůraznit, že nejsou nijak časté, tvoří méně než jedno procento všech trestných činů páchaných mladistvými.

Cílem této práce je zmapovat situaci v závislosti na statistických a faktických údajích, nikoli tak, jak je reflektována médii. Budou zde nastíněna specifika kriminality mladistvých v Japonsku – práce se zaměří nejprve na obecné faktory platné pro vznik delikvence a posléze na faktory, které stojí za vznikem delikventního chování japonské mládeže. Cílem je nalézt případné rozdíly a poukázat na specifika, která vykazují kriminální činnost mladistvých Japonců. V neposlední řadě se práce zabývá postupy, jež volí vláda a školství při řešení této problematiky, a tím, nakolik jsou tato opatření úspěšná.

Obsahem první kapitoly je vymezení základních pojmů, které se v této práci vyskytují. Jsou to delikvence a deviace, mládež, mladistvý a kriminalita.

Druhá kapitola se věnuje obecným příčinám, které stojí za vznikem kriminality u mládeže. Tyto příčiny jsou definovány z hlediska psychologie a sociologie, mapují dvě základní prostředí, která na mládež působí, tedy rodinu a školu. Popsán je rovněž vliv, jaký na vývoj a chování dětí a mládeže mají média.

Třetí kapitola se již zabývá samotným Japonskem, popisuje stav kriminality nejprve z hlediska obecného, a poté se již věnuje konkrétně kriminalitě a delikvenci mladistvých. Tato kapitola je rovněž doplněna oddílem věnujícím se názorům a pocitům Japonců, které v nich chování mládeže vyvolává. Tyto údaje pocházejí z výzkumů veřejného mínění a mapují, jaká panika panuje mezi Japonci v důsledku zločinů, které se udály.

Čtvrtá kapitola se snaží postihnout všechny možné příčiny, které mají v menší či větší míře podíl na zkoumaném problému. Jedná se o vliv společnosti jako takové, o rozpad tradiční rodiny, ztrátu životních jistot a v neposlední řadě vliv školního prostředí.

V páté kapitole jsou popsána opatření, kterými se vláda, organizace a školy snaží zabránit vzniku a recidivě delikventního chování. Je zde nastíněno, jak funguje *šónenhó*, tedy zákon týkající se mladistvých, a jaké změny přinesla jeho revize. Kapitola se zabývá rovněž nápravnými zařízeními, do kterých jsou mladiství pachatelé posíláni.

Hlavním zdrojem, o který se tato práce opírá, je sborník s názvem *Juvenile Delinquency in Japan: Reconsidering the „Crisis“*. Vydána je profesorkou japonských studií a vedoucí výzkumného projektu týkajícího se juvenilní delikvence v Japonsku Gesine Foljanty-Jost, která působí na univerzitě v německém Halle. V knize sdružuje příspěvky autorů jak japonských, tak německých, kteří žijí v Japonsku. Jedná se o odborníky z řad psychologů, pedagogů, japanologů, sociologů a právníků. Za povšimnutí stojí název knihy, který obsahuje indicii, která napovídá, že autoři nepovažují situaci v Japonsku za krizovou (slovo „krize“ je proto uvedeno v uvozovkách), ale snaží se ji popsat co neobjektivněji a nejstřízlivěji.

Druhým významným dílem, které bylo použito jako podklad pro tuto práci, je kniha Daga Leonardsena (norského profesora sociologie) *Crime in Japan: Paradise Lost?*. Kriminalitou v Japonsku se zabývá komplexně, velká část knihy je však věnována právě trestným činům mladistvých.

1. Vymezení základních pojmů

1.1. Delikvence

Etymologický původ tohoto slova nalezneme v latinském slově *delinques*, což je termín označující „*toho, jenž se dopustil přestupku*.“¹ Tento pojem byl původně pojmem právnickým, později se však začal používat i v oblasti sociálních věd, sociální patologie a psychopatologie, kde nahradil vágní pojem „porucha chování“. Delikvence nicméně znamená antisociální chování, které souvisí s pácháním trestné činnosti a přestupků, zpravidla značí porušování etických a sociálních norem, které jsou chráněny právem.² Lze ji chápat jako podkategorii deviance³ (viz oddíl 1.2.).

Delikvence má spojitost s věkovou kategorií dětí a dospívajících. Mladý delikvent se neztotožňuje s hodnotami a normami, které mu vštěpuje společnost a rodina, neuznává autority a na úkor morálky a reality uspokojuje své potřeby.⁴ Některými psychology bývá také označována jako „*agrese obrácená navenek*“.⁵

Delikventní akty neboli delikty mohou mít podobu menších přestupků (např. opuštění domova, alkoholismus) i závažných trestných činů. Někteří delikventi mají tendenci sdružovat se do komunit, které jim poskytují potřebné uznání.

Je potřeba si uvědomit, že delikvence je podmíněna okolnostmi, jako je kultura či sociální vrstva, tzn. to, co se v jedné kultuře či sociální vrstvě jeví jako přiměřené, se tak nemusí jevit v jiné, jelikož představa toho, co je správné, se v těchto oblastech může lišit.

Dále se lze setkat s pojmy **juvenilní delikvence** (přestupky osob do šestnácti až osmnácti let věku, kvůli kterým se mladistvý dostal k soudnímu řízení)⁶ a tzv. **predelikvence**, což jsou činy, které „*nenaplnují znaky skutkových podstat jednotlivých trestných činů či přestupků a nejsou tudíž postižitelné dle právní úpravy*“ a označují

1 KOUDELKOVÁ, Anna. *Psychologické otázky delikvence*. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 36.

2 MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Praha: Portál, 2011, s. 27.

3 YODER, Robert S. Youth deviant behavior, conflict and later consequences: Comparison of working and middle-class communities in Japan. In: *Juvenile delinquency in Japan: reconsidering the "Crisis"*. Boston, MA: Brill, 2003, s. 130.

⁴ KOUDELKOVÁ, *Psychologické otázky delikvence*, s. 29.

⁵ Tamtéž, s. 38.

⁶ Tamtéž, s. 29-38.

rizikové chování, které může v budoucnu přerůst v trestnou činnost.⁷ Jedná se např. o útěky z domova, záškoláctví či agresí vůči spolužákům.⁸

1.2. Deviace

Slovo deviace pochází z latinského *de-viare*, což doslova znamená odchýlit se z cesty, od normálu.⁹ Jedná se o odchylku v různých kontextech, proto je pojmem poněkud vágním a abstraktním. Objevuje se v disciplínách, jako je sociologie, psychologie a sexuologie.

V kontextu sociologie hovoříme o deviaci sociální, jde o odchylku chování jedince od sociální či morální normy. Deviantní jedinec, čili deviant, se od ní odchyluje v takové míře, kterou společnost nedokáže tolerovat. Co je a není tolerovatelné, určuje právo. Deviaci však nelze zaměnit s protiprávním jednáním, jelikož „*ne každé porušení právní normy je deviací a naopak ne každé deviantní chování je porušováním právní normy*“.¹⁰ Deviantní chování nicméně s trestnou činností souvisí, může jí předcházet či ji podmiňovat.¹¹

Nejedná se tedy o univerzální kategorii, jelikož je ovlivňována faktory, jako je pohlaví, věk, kultura a čas¹². Dítě, je označováno jakožto deviantní na základě toho, co je společností, ve které žije, za deviantní považováno. Lišící se definice pak mohou ovlivňovat vnímání problému, sběr dat a vytváření preventivních opatření.¹³

Příčiny deviantního chování jsou biologické, psychologické a sociokulturní. Biologické vycházejí z fyziologických odchylek jedince, ke kterým může dojít kvůli genetickým vlivům, nevhodnému chování matky v období těhotenství či kvůli komplikovanému porodu. Mezi psychologickými příčinami nalezneme např. nedostatek socializace v dětství, nedostatečné zázemí. Sociokulturní příčiny sahají dál, až za

⁷ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže jako etopedický problém*. Brno, 2013. Disertační práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra speciální pedagogiky. Dostupné také z: http://is.muni.cz/th/9308/pedf_d/Disertace_Firstova_2013.pdf, s. 15.

⁸ MATOUŠEK a MATOUŠKOVÁ, *Mládež a delikvence*, s. 41.

⁹ Deviace (sociologie). *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Deviace_\(sociologie\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Deviace_(sociologie)).

¹⁰ LÁNSKÁ, Jana. *Sociální deviace a protiprávní jednání*. 2012. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra teorie práva. Dostupné také z: http://is.muni.cz/th/310008/pravf_m/Socialni_deviace_a_protipravni_jednani_-_Jana_Lanska.pdf, s. 12.

¹¹ FIRSTOVÁ, *Kriminalita mládeže jako etopedický problém*, s. 39.

¹² Např. *homosexualita byla dříve vnímána jako deviace či nemoc, dnes je na ni však nahlíženo jako na druh sexuální orientace*.

¹³ FOLJANTY-JOST, Gesine. *Juvenile delinquency in Japan: reconsidering the "crisis"*. Boston, MA: Brill, 2003, s. 4.

hranice nejbližšího okolí, které jedince ovlivňuje a formuje. Řadíme mezi ně např. politické konflikty, pohyb obyvatelstva, globalizaci a jiné.¹⁴

1.3. Kriminalita

Kriminalita je předmětem kriminologie, vědní disciplíny zabývající se zločinností a všemi problémy, které s ní souvisí.¹⁵ Nejedná se o kategorii psychologickou, nýbrž právní.¹⁶ „*Je to množina všech trestných činů definovaných v zákoně a spáchaných kýmkoli, tedy i osobou, která ještě není trestně odpovědná.*“¹⁷

Rozdíl mezi delikvencí a kriminalitou spočívá v tom, že delikvence je širší pojem, kterým se kromě trestných činů myslí také přestupky, správní delikty a činy spáchané osobami mladšími 15 let a osobami nepříčetnými.¹⁸ Právě z důvodu šíře tohoto pojmu, je kriminalita mládeže označována častěji jako delikvence. Podle české právní praxe je dělena na dvě kategorie, a to na kategorii dětskou (tzv. prekriminalita, do 15 let) a kategorii mladistvých (15 – 18 let).¹⁹

1.4. Mladistvý a mládež

Zatímco výraz „mládež“ je v souladu s mezinárodními dokumenty používán pro označení osob, které nedosáhly 18 let věku, přičemž spodní hranice není vymezena²⁰, je věkové vymezení pojmu „mladistvý“ v každé zemi různé, podle toho, jak jej definuje právo. Podle naší trestněprávní úpravy je to člověk od 15 do 18 let, který má sníženou trestněprávní odpovědnost.²¹ Pokud pachatel překročil jen lehce onu horní hranici 18 let, je posuzován benevolentněji a při udělování sankce se pohlíží na polehčující okolnosti. V této souvislosti se můžeme setkat s pojmem „mladý dospělý“²².

Při posuzování míry trestu pro mladistvého jsou zohledňována specifika jako „*nedostatek životních zkušeností, nedostatek schopnosti hodnotit životní situace, sklon k napodobování negativního chování a tendence dokázat svoji odvahu.*“²³

¹⁴ LÁNSKÁ, *Sociální deviace a protiprávní jednání*, str. 16.

¹⁵ VICHLENDÁ, Milan a Ivan KRČEK. *Kriminologie* [online]. Karviná, 2011 [cit. 2015-08-01]. Dostupné z: <http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/kriminologie.pdf>, s. 8.

¹⁶ MATOUŠEK a MATOUŠKOVÁ, *Mládež a delikvence*, s. 53.

¹⁷ Tamtéž, s. 312.

¹⁸ VICHLENDÁ a KRČEK, *Kriminologie* [online], s. 8.

¹⁹ Tamtéž, s. 182.

²⁰ MATOUŠEK a MATOUŠKOVÁ, *Mládež a delikvence*, s. 189.

²¹ Tamtéž, s. 313.

²² „*Mladý dospělý*“ je osoba blízka věku mladistvému ve věku 18 až 21 let. (Více: FIRSTOVÁ, *Kriminalita mládeže jako etopedický problém*, s. 10).

²³ VICHLENDÁ a KRČEK, *Kriminologie* [online], s. 182.

Termín „mládež“ je oproti tomu pojmem poněkud neurčitým, každá vědní disciplína jej definuje jinak. Z hlediska pedagogického patří do kategorie mládeže osoby, které už nejsou dětmi, zároveň však nemohou být vnímány jako dospělé. Z hlediska psychologie a sociologie jsou to osoby ve věku pubescence (11-15 let) a adolescence (15 – 18 let).²⁴ Z důvodu vágnosti s tímto pojmem neoperuje kriminologie ani právo.

²⁴ Více: FIRSTOVÁ, *Kriminalita mládeže jako etopedický problém*, s. 9.

2. Obecné příčiny vzniku delikventního chování

Vývoj jedince je od začátku podmíněn několika faktory, které na sebe vzájemně působí. Jsou to faktory sociální, psychologické a biologické. Ovlivňují socializaci jedince ať už v pozitivním či negativním směru.²⁵

2.1. Psychosociální vývoj

Psychika člověka se formuje už v prenatálním období, proto je velice důležité, jaký vztah má matka k dítěti, které nosí. Pozdější vývoj jedince pak může být ohrožen, pokud je těhotenství nechtěné, matka vůči dítěti pociťuje nenávisť a lhostejnost nebo ho dokonce týrá. Nedostatek sociální interakce může vést k deprivaci a narušení psychického vývoje.²⁶

Pro posuzování vzniku deviantního chování je nejvýznamnějším obdobím období batolecí, často označováno také jako období vzdoru. V tomto období se dítě učí sebeovládání, pro jehož rozvoj je velice důležitý právě dobrý vztah dítěte s matkou, která musí umět správně a s citlivostí porozumět pocitům dítěte, které se dítě musí učit adekvátně dávat najevo, učí se poznat vlastní limity. V disfunkční rodině je toho schopné jen stěží.

Psychosociální vývoj dítěte pokračuje i v předškolním věku, kdy se dítě začíná stýkat s vrstevníky, do jejichž skupiny se snaží začlenit. V tomto období jsou pro dítě vzorem dospělí, které se snaží napodobovat. Je tedy důležité, aby rodiče byli vzorem pozitivním.

Nástup do školy je pro dítě obdobím velkých změn a prvních povinností. Pro některé jedince může toto období znamenat velkou zátěž, jelikož ne všechny děti, které nastoupí do první třídy, jsou na stejné úrovni mentálního vývoje, avšak na všechny jsou kladeny stejné nároky. Dítě tak může mít problém s přizpůsobením se. (Více: viz oddíl 2.3.)

Nejvíce rizikovým obdobím je období dospívání, tedy přeměny dítěte v dospělého, což sebou nese hormonální změny, emoční nestabilitu, přecitlivělost, nejistotu a další změny, jak fyzické tak psychické. Důležitější než názory rodičů a autorit jsou teď

²⁵ FIRSTOVÁ, *Kriminalita mládeže jako etopedický problém*, s. 49.

²⁶ Tamtéž, s. 51.

názory vrstevníků. Nejčastěji v tomto období se může u jedince projevit deviantní vývoj jeho osobnosti.²⁷

2.2. Vztahy v rodině

Jedním z dalších determinantů delikvence je rodina, tedy nejbližší okolí jedince. Rodina doznává v posledních letech výrazných změn. S tím, jak se mění společnost, se proměňují i vztahy v rodinách a její formy a to, co bylo dříve považováno za nemyslitelné, se nyní stává běžným. Stále častěji vychovává dítě jen jeden rodič, v drtivé většině matka. Soudobé výzkumy zjistily, že dítě, které vyrůstá jen s jedním z rodičů, má více problémů fyzických i psychických, má horší výsledky ve škole a bývá problémovější. Rovněž bylo dokázáno, že přítomnost otce v rodině je faktor, který zmenšuje pravděpodobnost toho, aby se syn stal delikventem.

Mezi další změny patří skutečnost, že klesá porodnost a sňatkovost, ženy se emancipují a muži se málo angažují ve výchově dětí. Ubývá také dvougeneračních rodin.

V porovnání se životem dětí a mládeže dnes, bylo v minulosti naprosto běžné, že děti už od raného věku pracovaly a plně se podílely na činnostech doma. Situace se začala měnit až se zavedením povinné školní docházky. A vzdělání je to, co je dnes považováno za jednu z nejvýznamnějších investic rodičů do života dítěte. Tímto už se dostáváme k tlaku, který je na vzdělání v dnešní době vyvíjen. Vzdělávací proces se prodloužil, na vysoké školy proudí stále větší počty studentů. Děti a mládež tráví stále více času v institucích (jesle, mateřské školy, později kroužky). Ve všech těchto institucích je vyžadována dokonalá adaptace²⁸, což může být frustrující hlavně pro děti, které trpí např. poruchami učení či hyperaktivitou. Matoušek uvádí, že *„není-li učitel a vychovatel schopen přistupovat k takovému dítěti se zvláštními ohledy, dítě se dostane na okraj jeho zájmu či přímo do nemilosti, což má bezprostřední vliv na jeho sebehodnocení i na jeho postavení mezi spolužáky. Selhání ve škole je předzvěstí společenského selhání po škole.“*²⁹

Další změnou oproti minulosti je kriminalita mladistvých vázaná na sociální postavení rodiny. Ještě ve 40. a 50. letech minulého století pocházela převážná část delikventů v Evropě z chudých a nevzdělaných rodin, postupem času začalo

²⁷ FIRSTOVÁ, *Kriminalita mládeže jako etopedický problém*, s. 49-64.

²⁸ MATOUŠEK a MATOUŠKOVÁ, *Mládež a delikvence*, s. 38.

²⁹ Tamtéž, s. 38-39.

kriminálního chování přibývat také u mladistvých ze středních vrstev a dokonce i u vrstev nejbohatších. Jak uvádí Matoušek, je to zapříčiněno „*klesajícím vlivem rodiny na chování dospívajících dětí ve všech společenských vrstvách.*“³⁰ A samozřejmě i v rodinách, které jsou dobře zajištěny, mohou mít rodiče nedostatek zájmu o dítě a zacházet s ním nevhodným způsobem.³¹ Stále však platí, že vrstvy, které jsou nejvíce postiženy vysokou mírou kriminality, jsou vrstvy špatně situované.

Pro dítě jsou také už do raného věku důležité vazby na rodiče, které zaručují správný osobnostní rozvoj dítěte. Když nejsou správně budovány nebo zcela chybí, vzniká u dítěte deprivací syndrom a frustrace z nedostatku ochrany a péče ze strany rodičů. Chybějící důvěra dítěte se může projevit různými způsoby: buď se dítě stane na rodiči o to více závislým, nebo se naopak snaží potlačit svou potřebu souznění s rodičem a odmítá je, u jiných se pak můžou tyto dva přístupy smísit.³² Je důležité, aby měli rodiče zájem nejen o potřeby dítěte, ale také o jeho aktivity, kterým se věnuje ve volném čase, a s jakými kamarády se stýká. Tuto funkci dokáže nejlépe zastat otec, jehož osoba, jak již bylo zmíněno výše, v současných rodinách stále častěji chybí. A pokud se samotní rodiče chovají delikventně, jsou alkoholicí, drogově či jinak závislí, je vysoce pravděpodobné, že se takto bude chovat i dítě, kterému chybí pozitivní vzor.³³ Rovněž v rodinách, kde jsou časté konflikty mezi rodiči, nebo také mezi sourozenci, je vyšší riziko vzniku delikvence.³⁴

Rodiče mají také za povinnost vytvořit pro dítě jistou disciplínu a vést je k dodržování společenských norem. Disciplína by se však pochopitelně neměla vytvářet s použitím násilí a agrese, neboť by se u dítěte dosáhlo spíše opačného efektu.³⁵

2.3. Školní prostředí

Škola je institucí, která nemá za úkol jen poskytnout žákům vzdělání, ale také zajistit správný morální vývoj a socializaci. Pro dítě je škola významným socializačním činitelem, ne vždy však všechny své úkoly splňuje.

Při nástupu do školy si dítě musí zvyknout na zcela nový režim a také na to, že už není ve středu zájmu svých rodičů a stane se jedním z mnoha, musí se podřídit. To bývá

³⁰ MATOUŠEK a MATOUŠKOVÁ, *Mládež a delikvence*, s. 41.

³¹ *U takovýchto rodin je však obtížnější odhalit jejich problém, jelikož zásahy a kontroly zde nejsou tak intenzivní jako u sociálně slabých rodin.* (MATOUŠEK a MATOUŠKOVÁ, *Mládež a delikvence*, s. 41).

³² MATOUŠEK a MATOUŠKOVÁ, *Mládež a delikvence*, s. 42.

³³ Tamtéž, s. 44 – 45.

³⁴ Tamtéž, s. 48.

³⁵ Tamtéž, s. 44.

pro některé děti problém, např. často u těch, které mají potíže s citovou nezralostí.³⁶ Pochopení hodnot a mravních norem závisí na rozumovém vývoji.³⁷

Po zahájení školní docházky to obecně mají jednodušší ti žáci, kteří jsou nadaní, dokážou se bezproblémově přizpůsobit a mají dobré učební výsledky. Naopak ti žáci, kteří bývají označováni jako „problémoví“, se ocitnou v nevýhodě, zvláště když k nim zaujme učitel negativní postoj a neumí se s žákem vhodně vypořádat. Záleží však také na tom, co je pojmem „problémový žák“ myšleno. Učitel může zaujímat negativní a kritický postoj také k žákům, kteří trpí nějakou formou poruchy učení či hyperaktivitou a jeho nevhodné reakce mohou problémy žáka ještě více prohloubit. Obzvláště nevhodné je očividné preferování a zatracování některých žáků, protože kritizovaní žáci ztrácejí pocit vlastní hodnoty, motivaci k učení a stávají se často terčem posměchu ostatních spolužáků, což znovu vede k prohloubení problémovosti, jelikož se žák na sebe snaží upozornit a zajistit si úspěchy a pozornost alespoň alternativním způsobem. To vše může jen přizpůsobit vznik asociálních skupin, šikany a delikvence. Častý je pak také výskyt záškoláctví, kdy dítě odmítá navštěvovat prostředí, ve kterém se necítí dobře a které mu nepřináší žádnou radost.

Jelikož dítě pocítuje silný strach z odmítnutí, snaží se chovat tak, aby se zavděčilo svým spolužákům. Musí také řešit vnitřní konflikt, neboť hodnocení vrstevníků je pro něj stejně důležité jako hodnocení rodičů. Ještě silnější jsou tyto pocity v období dospívání.³⁸

2.4. Vliv médií

Vliv médií na dnešní mládež (a nejen na ni) ve vyspělých zemích je nesporný. Média vyplňují velkou část volného času, jedná se o televizi, internet, využívání chytrých telefonů a také hraní počítačových her. Člověka ovlivňují jak v pozitivním tak i v negativním smyslu. Více ohrožené jsou pak děti a mládež z důvodu nedokončeného psychického vývoje a nedostatečné zkušenosti s rozlišováním dobra a zla. Prezence násilí v médiích se pak dítěti může jevit jako něco samozřejmého a legálního, dítě se snaží napodobit hrdiny z akčních filmů či bojových her. Také díky internetu je násilí

³⁶ FIRSTOVÁ, *Kriminalita mládeže jako etopedický problém*, s. 58.

³⁷ Tamtéž, s. 59.

³⁸ Tamtéž, s. 60.

snadno přístupné všem. A nejedná se jen o zobrazování násilných scén, ale také o jevy, jako je pití alkoholu, užívání drog, gamblerství a jiných patologických jevů.³⁹

Nicméně násilí, pokud je prezentováno v přijatelném kontextu v daném kulturním rámci, nemusí mít nutně na jedince neblahý vliv. Zde je důležitá role rodičů, kteří dítěti vysvětlí souvislosti a vedou jej správným směrem k rozlišování toho, co je a co není přijatelné.

Záleží také na způsobu, jakým média násilí a agrese prezentují. Často dochází k jeho zlehčování a podávání „zábavnou“ formou, např. ve formě fiktivních akčních filmů, jelikož média dobře vědí, jak jsou negativní jevy pro jejich konzumenty na jednu stranu šokující a na druhou přitažlivé. I některá televizní zpravodajství se zaměřují převážně na informování o závažných násilných trestných činech, nenásilná kriminalita už tak atraktivní není, pro diváka je nudná. Toto zkreslení reality může samozřejmě přispívat i k vytváření zkresleného dojmu, že kriminalita v dané zemi nebo ve světě vzrůstá.

Na druhou stranu stojí za povšimnutí to, jak jsou prezentováni zločinci ve filmech. Většinou jsou totiž znázorňováni jako osoby sympatické, zidealizované, hodné spíše obdivu než zatracování. „*Kromě toho televizní násilí pravděpodobně oslabuje citlivost na násilí, s nímž se člověk setkává v reálném světě.*“ Nejenom mládež, ale i dospělí lidé, kteří se stanou závislími na sledování televize, ztrácejí schopnost rozlišovat mezi možným a nemožným.⁴⁰ Snad ještě nebezpečnější je hraní počítačových her, kde podstatou některých je přímo zabíjení lidí či jiné projevy agresivity.

³⁹ FIRSTOVÁ, *Kriminalita mládeže jako etopedický problém*, s. 83 – 88.

⁴⁰ MATOUŠEK a MATOUŠKOVÁ, *Mládež a delikvence*, s. 103-107.

3. Nástin situace v současném Japonsku

3.1. Kriminalita obecně

Na začátek je nutno zdůraznit, že ve srovnání s jinými zeměmi (např. se Spojenými státy, Velkou Británií, Německem, Francií či Jižní Koreou) je kriminalita v Japonsku celkově pozoruhodně nízká. Co se týče počtu případů těžkého ublížení na zdraví s trvalými následky či vražd, v západních zemích převyšuje tento počet trojnásobně či pětinasobně počet zločinů spáchaných mladistvými v Japonsku.

Tabulka 1: Srovnání míry zločinnosti mezi Japonskem a západními zeměmi (počet nahlášených případů na 100 000 obyvatel)⁴¹

	Francie	Německo	Velká Británie	USA	Japonsko
1995	6 317	8 179	9 529	5 275	1 420
2000	6 421	7 625	9 917	4 125	1 925
2004	6 386	8 037	10 633	3 983	2 007

Kriminální statistiky také ukazují, že největší počet zločinů v Japonsku připadá na pachatele ve věku 14 a 17 let a s narůstajícím věkem výrazně klesá. Tímto se japonská kriminalita odlišuje od kriminality na Západě⁴² a to díky svébytné mentalitě, kterou si Japonsko udržuje po mnoho let i přes veškerou modernizaci, urbanizaci a industrializaci, která v této zemi proběhla a která by jinde znamenala nárůst zločinnosti.⁴³ Podle Daga Leonardseny, který se zabývá výzkumem japonské kriminality, je to dáno silnou orientací na skupinu (což způsobuje, že jsou lidé stále na očích druhým a jsou na nich závislí) a japonskými kolektivními hodnotami (vycházejícími z konfucianismu, buddhismu a šintoismu) a silnou disciplinovaností.⁴⁴ Pro Japonce je také velmi důležité udržovat harmonické vztahy s ostatními, nesobecká spolupráce, přátelství, vyhýbání se konfliktům, schopnost omluvit se apod. Spáchání zločinu však vyžaduje odklon od všech těchto hodnot, a protože jsou tyto v Japoncích tak silně zakořeněny, mají pak menší tendence ke kriminální činnosti.⁴⁵

⁴¹ LEONARDESEN, *Crime in Japan: paradise lost?*, s. 104.

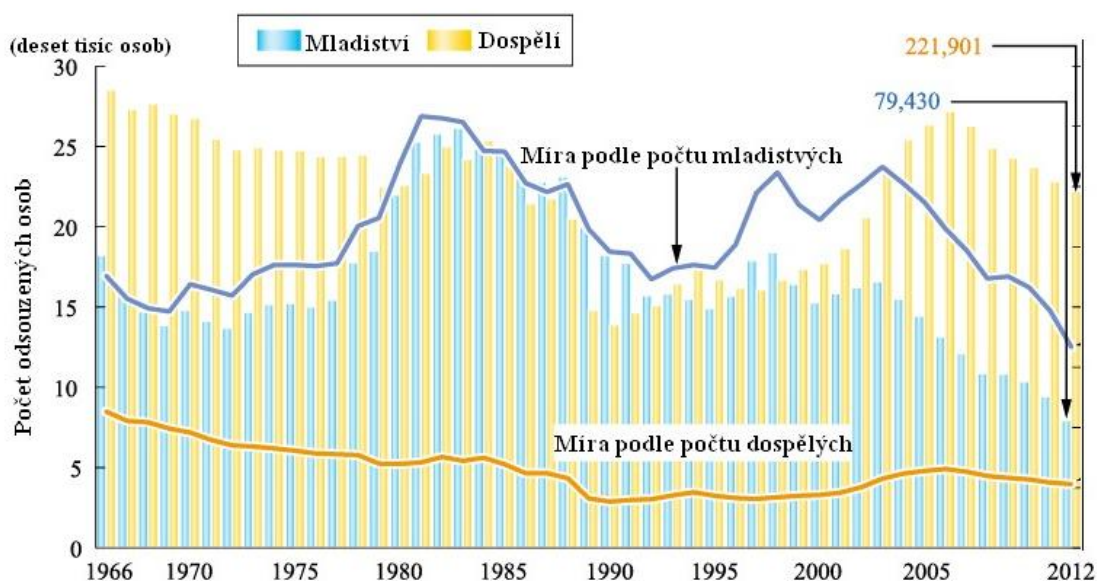
⁴² FOLJANTY-JOST, Gesine. *Juvenile delinquency in Japan: reconsidering the "crisis"*. Boston, MA: Brill, s. 13.

⁴³ LEONARDESEN, Dag. *Crime in Japan: paradise lost?*. New York: Palgrave Macmillan, 2010, s. 2.

⁴⁴ Tamtéž, s. 3.

⁴⁵ Tamtéž, s. 54.

Graf 1: Srovnání počtu mladistvých a dospělých odsouzených za porušení zákona v letech 1966 - 2012 (nezahrnuje dopravní přestupky)⁴⁶

„Zlatá éra“ Japonska však začala v 90. letech 20. století pomíjet a do té doby výborně prosperující země se především díky ekonomickým změnám pomalu dostávala do krize. Ekonomický pokles zapříčinil zvýšení nezaměstnanosti⁴⁷ a snížení životní úrovně, což navodilo v japonské společnosti pesimistické nálady ze ztráty životních jistot, které dále zapříčinily nárůst sebevražd, kriminality a fenoménu zvaného *hikikomori* (ひきこもり)⁴⁸. To vše ještě doplnilo roku 1995 ničivé zemětřesení v Kóbe a stejného roku sarinový útok na tokijské metro. Toto období se také často nazývá *lost decade*, tedy ztracené desetiletí.

A možná právě proto, že je japonská společnost obecně známá jako harmonická a spořádaná, stane se i malá odchylka v podobě zločinu nápadnou a šokující. Pokud tedy zločiny v Japonsku posuzujeme z kvantitativního hlediska, nespátříme na nich nic výjimečného, daleko zajímavější je jejich kvalitativní stránka.

⁴⁶ White paper on crime 2013 Part 3/Chapter 1/Section 1/1 [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: http://hakusyo1.moj.go.jp/en/62/nfm/n_62_2_3_1_1_1.html.

⁴⁷ V 70. a 80. letech 20. století byla míra nezaměstnanosti mezi 1,5 až 2,5%, od roku 1992 však začala stoupat a během 10 let vystoupala na více jak 5%; současná míra nezaměstnanosti je přibližně 3,5% (hodnota z ledna 2015).

⁴⁸ Stažení se ze společnosti, uzavírání se doma, vyhýbání se ostatním.

3.2. Kriminalita mladistvých

Za mladistvého pachatele je v Japonsku považována osoba, jež nepřesáhla věk devatenácti let⁴⁹. Tato horní hranice je vyšší, než v některých jiných státech.⁵⁰ Spodní hranice je 14 let, tedy minimální věk pro trestní odpovědnost.⁵¹

V souvislosti s věkem pachatele uvádějí Ministerstvem spravedlnosti každoročně vydávané Bílé knihy, jap. *Hanzai hakušo* (犯罪白書), tři typy trestné činnosti: Prvním je kriminální jednání mládeže ve věku od 14 do 19 let, následuje nezákonné jednání páchané mládeží do 14 let (tedy trestně postihnutelné přečiny bez trestní odpovědnosti vzhledem k věku) a posledním typem jsou správní delikty, tedy přestupky, mezi které nepatří trestné činy, a nedelikventní chování, které se týká mladistvých do věku 20 let, u kterých je vzhledem k jejich morálně nepřijatelnému chování (což může být např. kouření nebo potulování se po nocích, neakceptování autorit, záškoláctví a podobně), spatřována pravděpodobnost vyústění v trestnou činnost v budoucnosti.⁵²

Co se týče závažných činů, ministerstvo spravedlnosti rozdělilo v Bílé knize z roku 2005⁵³ činy mladistvých pachatelů do čtyř hlavních skupin: činy spáchané dvěma a více osobami, činy spáchané jedinci, činy vůči rodinným příslušníkům a činy související s nelegálním obchodováním. Do první skupiny přitom spadají až tři čtvrtiny celkového počtu trestných činů. Jejich pachatelé z velké části neprospívali ve škole, nevykonávali žádné povolání a rozptýlení a pocit, že někam patří, pak hledali v činnostech spojených s násilím.⁵⁴

Kriminalita mladistvých začala v Japonsku narůstat během poválečného období, nicméně v té době byla ovlivněna jinými faktory než dnes, a to především existenční krizí, nebyla tedy ničím šokujícím, jelikož je obvyklé, že v období krize dochází automaticky k nárůstu trestné činnosti. V této době byl zaznamenán nárůst jak počtu

⁴⁹ Původní zákon o mladistvých, jenž byl nahrazen roku 1949, stanovoval horní hranici na 18 let. V květnu roku 2015 začala japonská Liberální demokratická strana zvažovat, zda by hranice neměla být snížena na 17 let. (Více: Juvenile crime and punishment. *The Japan Times* [online]. 28.5.2015 [cit. 2015-07-28]. Dostupné z: <http://www.japantimes.co.jp/opinion/2015/05/28/editorials/juvenile-crime-and-punishment/#.Vbdxpvntmkp>).

⁵⁰ TOSHIKUNI, Murai. Current Problems of Juvenile Delinquency in Japan. *Hitotsubashi University: Hermes-IR: Research & Education Resources* [online]. Copyright © 2002-2006 [cit. 2015-04-02]. Dostupné z: <http://hermes-ir.lib.hit-u.ac.jp/rs/handle/10086/8213>.

⁵¹ LEONARDESEN, *Crime in Japan: paradise lost?*, s. 90.

⁵² *White paper on crime 2006 Part 4/Chapter 1* [online]. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: http://hakusyo1.moj.go.jp/en/55/nfm/n_55_2_4_1_0_0.html.

⁵³ Část čtvrtá, týkající se delikvence mladistvých.

⁵⁴ LEONARDESEN, *Crime in Japan: paradise lost?*, s. 116.

krádeží, tak i mírný nárůst počtu vražd.⁵⁵ V poválečném období došlo také, jak již bylo uvedeno, k rozpadu hodnot tradičního Japonska, válečná porážka vyvolala v lidech apatii a zoufalství.⁵⁶ Japonská společnost, do té doby vnímána jako harmonická a vyrovnaná, utrpěla vážné trhliny.

Gesine Foljanty-Jost rozlišuje dvě skupiny problematického chování. První skupinu označuje za delikvenci a spadají do ní případy trestné kriminality, druhou pak jako deviaci, což je problematické chování ve školách bez právních následků. Obě skupiny se mohou vzájemně ovlivňovat, přičemž narůstající problémy ve škole mohou indikovat nárůst deliktů v budoucnu.⁵⁷

Za zmínku jistě stojí dva pojmy, které jsou typické právě pro Japonsko: *ojadžigari* (おやじ狩り) a motorkářské gangy *bósózoku* (暴走族). První pojem znamená doslova „hon na postarší lidi“, jedná se o útoky mladistvých delikventů na starší osoby, které mohou vést až k usmrcení.⁵⁸ Starší osoby jsou vhodným objektem, neboť kladou menší odpor a obvykle u sebe mívají větší sumu peněz.⁵⁹

Co se týče gangů, nejsou v Japonsku záležitostí týkající se pouze současnosti, objevovaly se již dříve, jen před 1. světovou válkou jich v Japonsku vzkvétalo přibližně čtyřicet pět. Vždy se jednalo o skupiny mladých mužů, které se chtěly vyčlenit ze společnosti provozováním činností, které se neslučovaly s morálkou. Gangy se vázaly na určitý region, ze kterého vzešly, a tím docházelo k soupeření mezi sebou navzájem.⁶⁰

Studie motorkářských gangů ukazuje, že jeden z nejdůležitějších faktorů, které japonskou mládež vedou k tomu, aby se ke gangu přidávala, je přitažlivost takovýchto aktivit, hledají rozptýlení a baví je být špatnými. Mimo to si také budují vlastní identitu. Je dokázáno, že většina členů motorkářských gangů ve věku kolem 18-20 let od této činnosti upustí a stanou se z nich běžní manuálně pracující lidé. To také vysvětluje, proč u Japonců s přibývajícím věkem klesá počet trestných činů.⁶¹

⁵⁵ Tamtéž, s. 88.

⁵⁶ LUNDEN, Walter A. *Juvenile Delinquency in Japan: Pre-War, War and Post-War Years*, 44 J. Crim. L. Criminology & Police Sci. 428 (1953-1954), s. 431.

⁵⁷ FOLJANTY-JOST, *Juvenile delinquency in Japan: reconsidering the "crisis"*, s. 1.

⁵⁸ BARDSLEY, Jan a Laura MILLER. *Manners and Mischief: Gender, Power, and Etiquette in Japan* [online]. Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 2011 [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=zHhcS-kMoa8C&dq=oyaji+gari&hl=cs&source=gbs_navlinks_s, s. 116.

⁵⁹ FOX, Michael H. Osaka judge mugging case: Confess and things will get better. In: *Japan Innocence and Death Penalty Information Center* [online]. [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: <http://www.jiade.org/Oyajigari.html>.

⁶⁰ AMBARAS, David Richard. *Bad youth: juvenile delinquency and the politics of everyday life in modern Japan*. Berkeley: University of California Press, 2006. s. 69.

⁶¹ TOYAMA-BIALKE, *The "Japanese Triangle" for Preventing Adolescent Delinquency*, s. 40.

Dalším specifickým znakem kriminálních činů je, že páchané násilí často nemá žádnou specifickou motivaci, nemusí být nutně spjato se špatnými studijními výsledky, protože se vyskytuje i u studentů dosahujících výborných výsledků. Když však dojde k tomu, že jejich frustrace dosáhne neúnosné míry, bez varování „explodují“. Japonské Ministerstvo spravedlnosti v souladu s tímto používá termín *ippanka* (一般化), který znamená generalizaci a zdůrazňuje fakt, že deviantním se může stát každé dítě bez ohledu na sociální a školní zázemí.⁶²

Naproti tomu Čisaki Tojama-Bialke, která se zabývá komparací kriminality mladistvých v Japonsku a Německu, je toho názoru, že situace v Japonsku není nijak závažná, ale její pesimistické hodnocení připisuje spíše tomu, jaká očekávání vůči dětem a mládeži japonská společnost má a jak ji šokuje jakákoli odchylka od harmonie. Jinak situaci vnímá a prezentuje zahraničí, které sice na jednu stranu chválí dobře vzdělané mladé Japonce, na druhou stranu však kritizuje japonské školství a jeho metody, tlak na žáky, potlačování jejich individuality a svobody a navíc uveřejňuje svědectví o otřesných násilných činech, jež se udály v japonských školách. Podle Tojamy-Bialke však tyto kritiky nebyly empiricky dokázány a obává se, že mohou zapříčinit drastické reformy v japonském vzdělávacím systému a tím se oslabí jeho silné stránky.⁶³

Tyto dva názory na hodnocení poměrně ztěžují objektivní posouzení toho, co se v Japonsku skutečně děje a jaké jsou toho příčiny.

3.3. Vliv médií na vnímání kriminality Japonci

Zhruba do poloviny 90. let můžeme v souvislosti s tématem kriminality v Japonsku zaznamenat převážně pozitivní hodnocení, Japonsko bylo prezentováno jakožto nejbezpečnější země světa. Tento pohled se začal koncem století měnit a jistotu vystřídala jakási panika a strach společně s přesvědčením, že kriminální situace se zhoršuje. To je doloženo mnoha statistikami, které mapují veřejné mínění Japonců. Anketa z roku 2002 ukázala, že 79,8 % občanů je přesvědčeno, že dochází k nárůstu zločinnosti. Jiný průzkum z roku 2004, zveřejněný v deníku *Asahi šinbun*⁶⁴, odhaluje, čeho se obyvatelé Japonska ve spojitosti se zločinností obávají: 29 % je znepokojeno

⁶² FOLJANTY-JOST, *Juvenile delinquency in Japan: reconsidering the "crisis"*, s. 2.

⁶³ TOYAMA-BIALKE, Chisaki. The "Japanese Triangle" for Preventing Adolescent Delinquency: Strengths and Weaknesses of the Family-School Adolescent Relationship from a Comparative Perspective. In: *Juvenile delinquency in Japan: reconsidering the "crisis"*. Boston, MA: Brill, 2003, s. 44.

⁶⁴ LEONARSEN, *Crime in Japan: paradise lost?*, s. 71.

narůstající brutalitou, 23 % je znepokojeno nízkým věkem pachatelů, nejvyšší procento dotázaných (78 %) se obává, že by se sami mohli stát obětí zločinu. Japonci se rovněž necítí bezpečně, když se za tmy vracejí domů nebo jsou sami doma, jejich strach se týká také toho, že by se jejich děti mohly stát oběťmi zločinu. Když byla veřejnost roku 2006 dotázána, ve kterých oblastech života spatřují zhoršující se trend, umístil se na prvním místě názor, že nejvíce se zhoršila bezpečnost (38 % dotázaných), a předčila tak oblasti, jako jsou např. finanční podmínky a pracovní podmínky.⁶⁵ Stejné názory byly zaznamenány i během výzkumu v roce 2015: Jen 3,7 % dotazovaných věří, že kriminalita mladistvých má klesající tendenci, zbytek se domnívá, že roste a stává se velkým problémem.⁶⁶ Tento strach ve velké míře jistě podněcuje i média, ve kterých se dennodenně objevují znepokojující zprávy o páchaných zločinech. Tyto zprávy vyvolávají pocit, že si nikdo nemůže být jistý a komukoli se může stát cokoli, protože zločiny jsou nepředvídatelné.

Strach z narůstající kriminality lze vyčíst i ze zmínek v Bílých knihách, které jsou každoročně vydávány Ministerstvem spravedlnosti. Roku 2006 byl v Bílé knize zveřejněn samostatný článek, který se věnuje dané problematice přímo. Článek nese název „*Nové trendy v kriminální politice*“ a pojednává o nových strategiích v ochraně proti nárůstu zločinnosti, jejichž vytváření se stalo hlavním bodem politické agendy. Ministerstvo spravedlnosti pocíťovalo silnou odpovědnost za udržení dobré pověsti Japonska. Roku 2003 byl vytvořen akční plán na vytvoření společnosti, která dokáže vzdorovat kriminalitě, a na znovuzřízení Japonska jakožto nejbezpečnější země světa.

Zaznamenáno bylo i větší množství bezpečnostních zařízení, jako jsou zámky či alarmy, které si lidé začali ze strachu pořizovat. Jak ukázalo šetření z roku 2005⁶⁷, je však paradoxem, že ačkoli je v globálním měřítku Japonsko stále zemí s nízkou kriminalitou, její obyvatelé jsou v porovnání s ostatními zkoumanými zeměmi jedni z nejvíce strachujících se obyvatel.

Jak však upozorňuje a zdůrazňuje Dag Leonardsen, nemusí všechn tento strach zrcadlit reálnou situaci, ale jen jakousi „*morální paniku*“, která v Japonsku panuje.

⁶⁵ Tamtéž, s. 72.

⁶⁶ BRASOL, Philip. Despite what the media says about juvenile crime, the kids are alright. *The Japan Times* [online], 18.7.2015 [cit. 2015-07-28]. Dostupné z: <http://www.japantimes.co.jp/news/2015/07/18/national/media-national/despite-media-says-juvenile-crime-kids-alright/#.Vbdynvntmko>.

⁶⁷ LEONARSDEN, *Crime in Japan: paradise lost?*, s. 70.

V této souvislosti zmiňuje i postoje japonských vědců, kteří jsou dané problematice nejbližší a kteří interpretují realitu poněkud odlišně.⁶⁸

Nejvěrohodnější a nejpřesnější informace v tomto případě přináší již zmiňované Bílé knihy, které na 300–500 stranách přináší přehled o „*zločinech a pachatelích, srovnání s ostatními zeměmi, zacházení s pachateli a oběťmi a speciální zprávu na vybrané téma*“ (např. kriminální politika, kriminalita mladistvých, násilné zločiny atp.).⁶⁹

Jak ukazují statistiky, roste počet případů krádeží, kdy se jedná převážně o odcizení kol, vozidel či jejich součástek a vykrádání prodejních automatů. Oproti tomu počet vražd nijak výrazně nestoupá, zůstává spíše stejný, vraždy mají však více násilný charakter, než tomu bylo dříve, a to je to, co šokuje a děsí obyvatele Japonska. Největší pozornost na sebe pak strhává a nejvíce znepokojení vyvolává, když jsou zločiny končící smrtí páchany mladistvými. Podle Leonardsena, nepřibývá u japonské mládeže vražedných sklonů, ačkoli z reakcí společnosti a diskuzí na toto téma můžeme usuzovat opak. Tento paradox je dán tím, že motivy vraždící mládeže během poválečného období zhruba do roku 1965 byly snadněji pochopitelné (např. vraždy páchané náctiletými pravicovými extremisty v 60. letech) než ty dnešní, které mají spíše nihilistický charakter.⁷⁰

Obecně lze říci, že v japonské společnosti dochází k jevu, jenž lze označit jako „*youthphobia*“, tedy strach z mládeže, která v současné době vzbuzuje mnohem větší zájem a pozornost, než tomu bylo dříve a stává se tématem pro veřejnou debatu.⁷¹

3.4. Statistické údaje

Statistiky nám ukazují, že počet mladistvých odsouzených za překročení zákona dosáhl vrcholu v letech 1951 (166 000), 1964 (239 000) a 1983 (317 000), od roku 1992 se snižuje a zůstává přibližně na čísle 200 000. Roku 2004 bylo v porovnání s předešlými lety odsouzených jen 179 000 osob. Počet nezletilých, kteří byli policií posuzováni jako podezřelí, se od roku 2005, kdy jejich počet činil 123 715 osob, snížil v roce 2014 na 48 361 osob. Tento pokles není zaviněn jen klesající kriminalitou s přibývajícím odstupem času od poválečného období, ale rovněž klesajícím počtem

⁶⁸ Tamtéž, s. 76.

⁶⁹ Tamtéž.

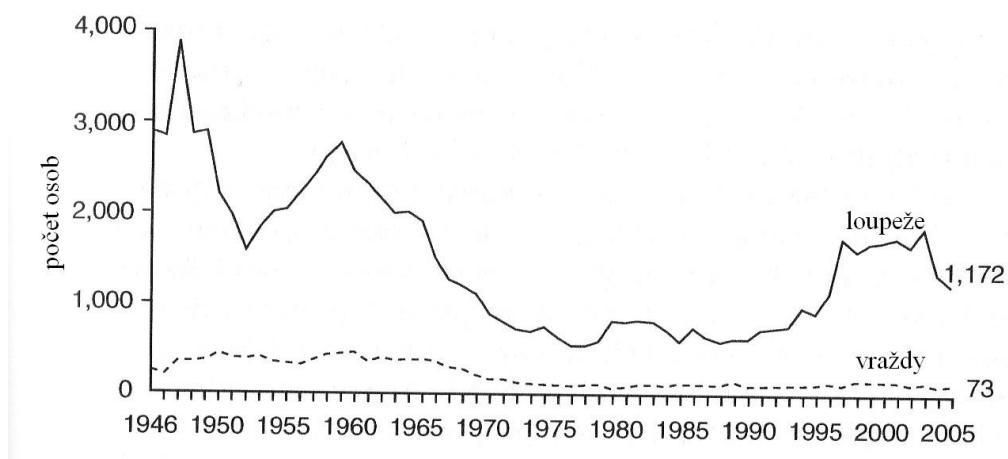
⁷⁰ Tamtéž, s. 88.

⁷¹ Tamtéž, s. 140 - 141.

mládeže⁷², přesné vyjádření vývoje kriminality v poměru počtu zločinů ku počtu mládeže by pak bylo složitější a číselné výsledky by byly o něco jiné, stále by však poukazovaly na klesající tendenci.

Nejvyšší procento provinění proti zákonu tvoří jednoznačně krádeže. Jejich motivem bývá získání finančních prostředků na zábavu a jejich počet je výrazně vyšší než počet trestných činů končících smrtí (viz graf 2). Nejvýše vystoupal počet v období poválečném a v 50. letech, pak začal výrazně klesat, ale od roku 1990 zase narůstal až do roku 1995, eskaloval do roku 2002, poté byl zaznamenán výrazný pokles od roku 2003 do roku 2005. Na druhé pomyslné příčce žebříčku stojí ponechání si cizího nalezeného majetku, tedy zpronevěra, což spolu s krádežemi tvořilo roku 2011 celkově 79,9 % všech případů a tato procentuální míra zůstává dodnes na přibližně stejné úrovni.⁷³

Graf 2: Počet mladistvých odsouzených za loupeže a vraždy v letech 1946 – 2005 (počet nahlášených případů na 100 000 osob v dané věkové skupině)⁷⁴

Kdybychom tedy měli sestavit sestupný žebříček podle typu spáchaného deliktu, následovaly by za krádežemi a zpronevěrou s velkým odstupem delikty, jako je zranění, vloupání, způsobení škody na majetku, přepadení a vydírání. Naprosté minimum případů (tzn. méně než 1 %) pak tvoří podvod, loupež, slovní napadání, znásilnění, zhářství a vraždy. Vraždy zaujímají trvale nejspodnější příčku tohoto žebříčku. Od roku

⁷² LEONARSEN, *Crime in Japan: paradise lost?*, s. 88.

⁷³ *White paper on crime 2012 Part 3/Chapter 1/Section 1/3* [online]. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: http://hakusyo1.moj.go.jp/en/61/nfm/n_61_2_3_1_1_3.html.

⁷⁴ LEONARSEN, *Crime in Japan: paradise lost?*, s. 89.

2004 do roku 2013 kolísá jejich počet mezi 73 případy v roce 2005 a 44 případy v roce 2010.⁷⁵

Za povšimnutí stojí také statistika uveřejněná Bílou knihou roku 2011, která znázorňuje, jaké akademické pozadí mají mladiství pachatelé v době spáchání deliktu. Nejvíce jich pochází z vyšší střední školy (39 %), následují studenti nižších středních škol (33,1 %), nezaměstnaní mladiství (11,4 %) a zaměstnaní mladiství (9,5 %). Zanedbatelný počet pak tvoří studenti vysokých škol a ostatní studenti.⁷⁶

Co se statistik týče, za nejspolehlivější a nejspolehlivější lze považovat statistiky z Bílých knih, k ostatním zachovávají mnozí lidé, kteří se danou problematikou zabývají, spíše skeptický postoj. Čísaki Tojama-Bialke tvrdí, že zveřejněné statistiky jsou ve velké míře ovlivněny těmi, jež je interpretují, proto nejsou stoprocentně spolehlivé. Články a statistiky týkající se násilných činů s oblibou zveřejňují masmédiá a široká veřejnost pak nabývá dojmu, že situace v zemi se vymyká kontrole, a že mládež se stává neobvykle brutální.⁷⁷

⁷⁵ Na základě statistik Bílých knih (*White paper on crime 2012 Part 3/Chapter 1/Section 1/3 a White paper on crime 2014 Part 3/Chapter 1/Section 1/2*).

⁷⁶ *White paper on crime 2012 Part 3/Chapter 1/Section 1/2* [online]. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: http://hakusyo1.moj.go.jp/en/61/nfm/n_61_2_3_1_1_2.html.

⁷⁷ TOYAMA-BIALKE, *The "Japanese Triangle" for Preventing Adolescent Delinquency*, s. 19.

4. Příčiny kriminality japonské mládeže

Při posuzování tohoto typu deviace se objevují tři základní přístupy. První se zaměřuje na obecnou proměnu mládeže, která se stále víc zajímá jen o sebe a ignoruje potřeby druhých. Druhý přístup se zaměřuje na rodinu, která podle něj neposkytuje dítěti potřebné sociální vzdělání a dítě si tak nevytvoří vhodný hodnotový systém. Třetí přístup dává daný problém za vinu školskému systému, jež vyvíjí na děti vysoký tlak prostřednictvím přísných zkoušek a kontrol.⁷⁸

Čisaki Tojama-Bialke hovoří v souvislosti se vznikem problému o trojúhelníku⁷⁹ znázorňujícím vztahy mezi rodinou, školou a dětmi, tedy jak se k sobě tyto tři prvky vzájemně chovají a jak se ovlivňují.

4.1. Vliv společnosti

Za příčinu kriminálního chování nemůžou být považovány nepříznivé sociální poměry ve státě, situace má kořeny v přílišném pracovním nasazení, které Japonsku sice pomohlo dostat se z poválečné krize a přispělo k velkému ekonomickému rozvoji, ale odvrácená strana tohoto úspěchu má za následek rozpad tradiční rodiny a jejích hodnot. Na každého je vyvíjen obrovský tlak ze strany japonské společnosti založené na meritokratickém principu⁸⁰, což znamená, že klade důraz na pracovitost a úspěchy dosažené při studiu, což zapříčiňuje to, že na sebe členové rodiny mají jen velmi málo času. Na děti je už od nástupu na základní školu vyvíjen tlak ze dvou stran: zaprvé ztrácejí kontakt se svými rodiči, ve většině případů hlavně s otci, kteří tráví v práci dlouhý čas a často jsou také nuceni za prací dojíždět do vzdálenějších oblastí. Zadruhé je škola tlačí k dosažení výborných výsledků, a tak není ničím neobvyklým, že dítě navštěvuje po škole ještě odpolední školu, kde si má vylepšit své případné nedostatky. Děti tak tráví doma jen málo času. Pokud dítě nedosahuje toho, co se od něj očekává, bývá očima rodičů a učitelů vnímáno jako méněcenné. Takové dítě pak vyhledává jakoukoli pozornost, a když se mu jí nedostane, může se stát, že se uchýlí ke spáchání zločinu. Hideo Takajama, specialista na vývoj dětí, říká:

„Když rostou, nemají naše děti čas si hrát, nemají kamarády, se kterými by si mohly hrát, a ani prostor ke hraní. Výsledkem je, že si dítě hraje samo a tento

⁷⁸ FOLJANTY-JOST, *Juvenile delinquency in Japan: reconsidering the "crisis"*, s. 2.

⁷⁹ Tzv. *Japanese triangle*.

⁸⁰ Tzv. *gakureki šakai* (学歴社会), *společnost kladoucí důraz na akademické úspěchy*.

*nedostatek socializace má co dělat s nárůstem kriminality mladistvých. Pro děti se stává stále obtížnějším žít společensky, rozumět pocitům druhých, takže se stahují do sebe. V jistém smyslu společnost znemožňuje, aby byly uchráněny před izolací. (...)*⁸¹

Nejen u psychicky méně odolných a vyrovnaných jedinců pak může být následkem tlaku, nedostatečné pozornosti a izolovanosti náhlý projev emocí a výbuch násilí.

4.2. Rozpad tradiční rodiny

Tradiční rodina byla pevnými vazbami provázané společenstvo osob, které mělo určitá pravidla a hierarchické uspořádání, které napomáhalo tomu, aby rodina fungovala. Každý v ní měl své určené místo a roli. Důležitá byla harmonie, loajalita a dlouhodobé závazky vůči ostatním členům rodiny. Kvůli změnám ve společnosti však začalo docházet také ke změnám v rodinném uspořádání. Dříve například nebyly běžné rozvody, jelikož konzervativní a kolektivní myšlení bránilo Japoncům, aby se k takovému kroku uchýlili. Od 80. let minulého století však začala rozvodovost stoupat a přibývalo rodin s pouze jedním rodičem. Nicméně stát takovéto rodiny nepodporuje a navíc si sebou rozvod nese jakési stigma hanby, a to hanby pro celou rodinu. Ve většině případů připadne dítě po rozvodu matce a otec k němu nemá téměř žádný nebo omezený přístup. Rozvodový právník Hiroši Šibuja přirovnal následky rozvodu ke ztrátě rodiče při nehodě či k jeho smrti.⁸²

Otec také nemá povinnost na dítě přispívat, což může pro matku, jež byla do té doby finančně závislá na manželovi, představovat velké komplikace. Mnoho matek samoživitelek nezvládne rodinu zabezpečit a žije pod hranicí chudoby. To vše může skončit i sebevraždou.

Současně však můžeme v Japonsku pozorovat klesající počet delikventů pocházejících z chudých poměrů. Nejvyšší byl tento počet po 2. světové válce (72,3 %), od té doby lze zaznamenat stálý pokles: roku 1963 58,9 % a jen o rok později 28,7 %.

⁸¹ FRENCH, *Japan's Troubling Trend: Rising Teen-Age Crime* [online].

⁸² LEONARDESEN, *Crime in Japan: paradise lost?*, s. 48.

Roku 1981, který se považuje za vrchol třetí vlny⁸³ zvýšené kriminality, se jednalo o 21,3 %.⁸⁴

Šigenobu Jokenawa poukazuje na to, že „*chudoba, chybějící rodič nebo nízké vzdělání otce nevede ke vzniku delikvence přímo*“. V rodinách s těmito jevy neprobíhá dostatečná komunikace nebo dětem není umožněna dostatečná socializace, což následně vede k delikvenci.⁸⁵ Děti z takových rodin mají také menší aspirace na vyšší vzdělání, jednak z důvodu nedostatku financí, jednak z nedostatku zájmu rodičů o vzdělání svých dětí. Ve školním prostředí, kde je kladen důraz na získání kvalitního vzdělání, jsou pak takové děti vnímány jako odpadlíci, což může opětovně vést k frustraci a delikvenci.⁸⁶

Lze říci, že „*rodina už není místem, kde se člověk cítí bezpečně. Pokud by děti takto o rodině smýšlely, nepáchaly by sebevraždy. Rodina se stala místem, kde chybí komunikace mezi jejími členy. Ani jednotlivé rodiny už spolu nekomunikují. Proto už nelze dětem předávat morální zásady, zvyky a smysl pro komunitu (...)*“.⁸⁷ Právě fakt, že rodina už nepředstavuje instituci poskytující záštitu a bezpečí, v určité míře zapříčiňuje také proměnu mentality mládeže.

4.3. Školní prostředí

Škola je institucí, kde mládež tráví nejvíce času, a jako taková má na ni největší vliv. Proto má také za úkol vštěpovat dětem normy obecně platné ve společnosti, tedy co je dobré a co je špatné. V Japonsku se toto děje za podpory rodičů, kteří vkládají do učitelů plnou důvěru, co se týče kontroly a dohledu nad jejich dětmi.

Pro japonský školský systém je typické, že se snaží už ve školkách potlačit v dětech individualismus a sobeckost a naopak vštípit jim kolektivní myšlení, a jak uvedlo Ministerstvo školství v Bílé knize z roku 1994, hodnoty jako jsou „*poslušnost, loajalita a přizpůsobení se – hodnoty, které připravují dítě k tomu, aby se stalo šakaidžinem (社会人, plnohodnotný člen společnosti)*“ a které „*mají zůstat konstantní napříč generacemi*“.⁸⁸

K udržování harmonie přispívá i vytváření malých školních skupinek zvaných *han* (班). Jejich členové mají na starosti úklid a udržování pořádku ve třídách, nošení obědů

⁸³ První vlna dosáhla vrcholu roku 1951, druhá vlna roku 1964 a třetí roku 1981. Někdy se hovoří také o čtvrté vlně, která proběhla od roku 1992 do roku 1998.

⁸⁴ YONEKAWA, *Inequality based on family background as a reason for juvenile delinquency*, s. 115.

⁸⁵ Tamtéž, s. 121.

⁸⁶ Tamtéž, s. 127.

⁸⁷ LEONARDESEN, *Crime in Japan: paradise lost?*, s. 46.

⁸⁸ Tamtéž, s. 54.

z jídelny do třídy a podávají hlášení učitelům. Tito členové se čas od času mění. Společné úkoly v dětech vytvářejí schopnost týmové práce a společného řešení problému, vyvolávají v nich zodpovědnost a disciplínu.⁸⁹

Ve školách obecně platí přístup, jenž „*minimalizuje přímou konfrontaci a je založen na empatických lidských vztazích*“.⁹⁰ Už ve školkách se japonští učitelé nesnaží problematické děti izolovat od zbytku kolektivu. V případě konfliktů mezi dětmi učitelé spíše nezasahují a raději nechávají děti, ať své problémy řeší samy, a povzbuzují je, aby vynadali spolužákovi, který se dopustil prohřešku, a vyvolali v něm tak pocit viny.⁹¹ Ani na základních školách se od tohoto přístupu neustupuje, problematické chování nebývá trestáno, aby nedošlo k tomu, že žák ztratí v kolektivu svou tvář „dobrého dítěte.“ Tento přístup se dosti liší od způsobu, jakým se problematické chování řeší na Západě, kde funguje spíše systém odměn a trestů a kde učitelé využívají své autority k udržení pořádku ve třídě.

K výraznějším konfliktům pak dochází na nižších středních školách, kdy se děti dostávají do puberty. Na nižších středních školách také panují poměrně přísná preventivní opatření, která mají zabránit vzniku nežádoucího chování studentů⁹². Preventivními opatřeními je myšleno např. nošení školních uniforem, školní pravidla a kontrola chování studentů. Většina škol také velmi striktně kontroluje vzhled studentů, jelikož se má za to, že vzhledové vybočování z řady má za následek vznik problémů.

Učitelé mají pod dohledem také mimoškolní aktivity. Většina základních a nižších středních škol nechává své žáky psát deníčky, kde zaznamenávají, kolik hodin doma studují, co dělali zvláštního a co je trápí.⁹³ Vše se děje za souhlasu rodičů a účelem je potlačit projevy individuality, což má sloužit jako preventivní opatření proti vzniku delikventního chování. Tojama-Bialke se domnívá, že tímto lze vysvětlit nízkou kriminalitu japonské mládeže.⁹⁴

Obecně se můžeme v japonských školách sejít s dvěma typy přístupu k řešení problémů. V rámci toho prvního učitelé vynakládají úsilí, aby se studenti reintegrovali

⁸⁹ Více: KRISTOF, ICHOLAS D. The “han” at work: community spirit begins in elementary school. In: *Education in Japan Community* [online]. [1999] [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <https://educationinjapan.wordpress.com/education-system-in-japan-general/the-han-at-work-community-spirit-begins-in-elementary-school/>.

⁹⁰ TOYAMA-BIALKE, *The "Japanese Triangle" for Preventing Adolescent Delinquency*, s. 25.

⁹¹ KRISTOF, The “han” at work: community spirit begins in elementary school [online].

⁹² *Je nutno zdůraznit, že pod pojmem nežádoucí či problematické chování se v každé kultuře rozumí něco jiného, to co je v jedné kultuře považováno za nežádoucí, může být v jiné kultuře považováno za běžné.*

⁹³ LEONARSEN, *Crime in Japan: paradise lost?*, s. 23.

⁹⁴ TOYAMA-BIALKE, *The "Japanese Triangle" for Preventing Adolescent Delinquency*, s. 26 – 27.

mezi své spolužáky prostřednictvím vstupů do různých kroužků, mimo to také poskytují poradenská sezení. Druhý přístup zahrnuje přísné kontroly.⁹⁵ Nicméně těžkosti ve škole nejsou vnímány jako překážky, ale jakožto „vzdělávací situace, které vytváří výzvy a poskytují možnost zlepšení“.⁹⁶ Čisaki Tojama-Bialke dále uvádí, že „většina japonských učitelů má sklon ignorovat velkou část chování, jež by byla v amerických školách označena za rušivou.“ Podkladem pro tento názor byla studie založená na dlouhodobém pozorování v nižších středních školách v Japonsku a USA.⁹⁷

4.3.1. Vliv sociální vrstvy na školní prospěch

I když je dokázáno, že u adolescentů z nižší sociální vrstvy, kteří mají špatné studijní výsledky, se častěji objevuje delikventní chování, japonské studie oproti těm západním nezaznamenávají příčinu problémového chování v odlišném sociálním zázemí.⁹⁸ Je nutno zdůraznit, že většina mládeže, jež vykazuje deviantní chování ve školách, má rodinné zázemí stabilní, což znamená, že žije s oběma rodiči, z nichž má alespoň jeden stálý příjem.⁹⁹

Nicméně i přesto má socioekonomické zázemí jistý vliv na život dítěte. Tojama-Bialke uvádí, že pokud dítě pochází z nižší vrstvy, zatímco jeho učitel pochází ze střední, je dítě automaticky hodnoceno negativně. Tímto se pak vytváří jakýsi začarovaný kruh, kdy na jedné straně rodiče nemají dostatek energie a času, aby se zabývali problémy svých dětí (byť chtějí, aby se jejich děti vzdělávaly) a na druhé straně učitelé trpí vůči těmto dětem stereotypními předsudky, kvůli kterým nejsou schopni vytvořit svým žákům vhodné podmínky, a pokud žáci začnou ve studiu selhávat, učitelé z toho viní je nebo jejich rodiče. Dítě se pak nezapojí do normálního školního života, ale inklinuje spíše k tomu, že se přidá ke skupině dalších problematických žáků, a ztrácí jakoukoli motivaci snažit se o lepší školní výsledky. Nicméně i tady platí, že se učitelé snaží spolupracovat s rodiči a situaci řešit a žáci mají zase možnost usilovat o získání uznání např. účastí na školních akcích, projektech nebo zájmových kroužcích.

⁹⁵ I když jsou v Japonsku fyzické tresty zákonem zakázané, v některých školách se jich užívá. Byly zavedeny poté, co se objevily první případy delikvence ve školách a do škol byli speciálně najímáni fyzicky zdatní učitelé, kteří měli za úkol udržovat pořádek ve třídě. (ERBE, Annette. Youth in Crisis: Public Perceptions and Discourse on Deviance and Juvenile Problem Behavior in Japan. In: *Juvenile delinquency in Japan: reconsidering the "crisis"*. Boston, MA: Brill, 2003, s. 55.)

⁹⁶ TOYAMA-BIALKE, *The "Japanese Triangle" for Preventing Adolescent Delinquency*, s. 29.

⁹⁷ Tamtéž, s. 30.

⁹⁸ Tamtéž, s. 31.

⁹⁹ FOLJANTY-JOST, *Juvenile delinquency in Japan: reconsidering the "crisis"*, s. 2.

Jejich životní cesta se nicméně většinou vyvíjí úplně jiným směrem než cesty jejich lépe se učících vrstevníků, kteří směřují k absolvování kvalitní vysoké školy a získání dobrého zaměstnání.

V Japonsku se může v nižší sociální vrstvě nacházet více typů rodin, např. rodiny z dělnické třídy, z *buraku*¹⁰⁰ komunity, část rodin s jedním rodičem, s hendikepovanými či nemocnými členy¹⁰¹, v neposlední řadě to mohou být také rodiny národnostních menšin.

4.3.2. *Gakkjú hókai*

Průzkum z roku 1998¹⁰² ukazuje, že 24 % učitelů zaznamenalo tzv. *gakkjú hókai* (学級崩壊), což je termín označující narušení či selhání disciplíny, morálky a hodnot ve třídě. Učitelé v podstatě ztratí kontrolu nad svými žáky. Roku 1999 bylo Ministerstvem školství nařízeno, aby byli do škol posíláni poradci, kteří měli pomoci řešit danou situaci (viz *oddíl 5.2.*).

K těmto selháním se začaly přidávat fyzické útoky na učitele a také šikana. Škola tak přestala být institucí, jež poskytuje dítěti ochranu a kde malí Japonci mohou navazovat přátelské vztahy. Nutnost dosáhnout co nejlepších výsledků vytváří na japonských školách silně konkurenční prostředí plné rivality, kde jsou slabší jedinci šikanováni a stresováni tím, že zaostávají za ostatními.¹⁰³ Všechny tyto nepříznivé faktory, psychický tlak na dítě ze všech stran a nedostatek kontaktu s lidmi, jimž by se dítě mohlo svěřit, může vyústit v násilný trestný čin.

Faktorů, které tyto jevy spouštějí, je přitom mnoho, a i když určíme jeden spouštěcí faktor u jednoho konkrétního incidentu, jen stěží u něj můžeme vyvodit příčinu platnou jako spouštěč u všech ostatních případů. Tím pádem je rovněž obtížné nalézt možné řešení. Lze však říci, že spouštěčem jsou stresory v podobě učitelů, spolužáků, studia a rodiny (viz *tabulka 2*). Příčinou je zvýšená míra stresu plynoucího ze starostí, osamění, fyzických problémů vyvolaných přemírou učení, neschopnosti se

¹⁰⁰ Tzv. *burakumin* (部落民) jsou potomci těch, kteří kdysi vykonávali práci spojenou se smrtí, jež je považována za nečistou (např. řezníci, koželuzi, hrobníci, popravčí). Dříve museli žít ve vlastních ghettech, oddělení od zbytku společnosti a nebylo jim povoleno uzavírat např. sňatky s příslušníky jiných vrstev. Dnes je situace lepší, jejich diskriminace však přetrvává.

¹⁰¹ TOYAMA-BIALKE, *The "Japanese Triangle" for Preventing Adolescent Delinquency*, s. 33.

¹⁰² HITCHCOCK, Amanda. Violent juvenile crimes in Japan point to a deeper social crisis. *World Socialist Web Site* [online]. World Socialist Web Site, 18.10.2000 [cit. 2015-04-03]. Dostupné z: <http://www.wsws.org/en/articles/2000/10/jap-o18.html>.

¹⁰³ HITCHCOCK, *Violent juvenile crimes in Japan point to a deeper social crisis* [online].

koncentrovat, ztrátou energie. To vyvolává na jednu stranu apatii a nezájem, na druhou stranu podrážděnost a agresivitu.¹⁰⁴

Tabulka 2: Druhy stresorů¹⁰⁵

<i>Druh stresoru</i>	<i>Záležitost</i>
UČITEL	Učitelé mi nadávají, aniž by mne vyslechl Učitelé se mnou zacházejí nespravedlivě Učitelé o mne mají osobní zájem
SPOLUŽÁCI	Spolužáci mne shazují kvůli tomu, jak vypadám Spolužáci mne shazují kvůli mým školním výsledkům Spolužáci na mne pokřikují
STUDIUM	Nerozumím výuce Mám špatné studijní výsledky Učitelé mi pokládají otázky, kterým nerozumím
RODINA	Rodina mne peskuje V mé rodině je velký důraz kladen na školní úspěchy Má rodina ode mne očekává příliš mnoho

Nebylo by ale správné tvrdit, že stres vede k patologickým jevům přímo. Jak uvádí Jošiaki Nakano, působení stresu může být zmírněno a ovlivněno několika ochrannými faktory. Tím je myšleno např. zařízení a vybavení ve školách (tzn., jak působí na psychiku), postoj a přístup učitelů k žákům, jejich snaha o udržení dobrých vztahů a začlenění i izolovaných žáků do kolektivu. V neposlední řadě rovněž podpora jejich sociální inteligence, empatie, kritického a kreativního myšlení atp.¹⁰⁶

K výraznějšímu zhoršení situace došlo na začátku 80. let 20. století, tedy ještě před nástupem ekonomické krize, kdy se také zvedla kritika vůči školskému systému, který byl vnímán jako příliš přísně řízený, bylo kritizováno tzv. „zkouškové peklo“. Ve školách prudce vzrostl počet případů šikany (počet registrovaných případů dosáhl vrcholu roku 1986 a další se objevil roku 1994), záškoláctví a také se objevily případy, kdy děti spáchaly sebevraždu.

¹⁰⁴ TAKI, Mitsuru. Changes in school environment and deviancy – a survey analysis and an intervention program for schools . In: *Juvenile delinquency in Japan: reconsidering the "crisis"*. Boston, MA: Brill, 2003, s. 91, 94-95.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 96.

¹⁰⁶ NAKANO, Joshiaki. Counseling systems as a means of preventive delinquency. In: *Juvenile Delinquency in Japan: Reconsidering the "Crisis"*. Boston, MA: Brill, 2003, s. 205-206.

Co vyvolalo ještě větší vlnu znepokojení, byly dva útoky na bezdomovce. První útok proběhl roku 1983 v parku v Jokohamě, kde japonští středoškoláci zabili tři osoby a dalších třináct zranili. Ve stejném roce bylo na tokijském hřbitově nalezeno tělo ubitého bezdomovce, o dva roky později zbila skupina pěti chlapců ve věku od 15 do 20 let muže bez domova, kterému tak způsobili několik zlomenin. Následovalo několik dalších útoků.¹⁰⁷

Oběťmi se začali stávat dokonce i samotní učitelé, roku 1983 ubilo osm žáků nižší střední školy svého učitele, což není ojedinělý případ. Jak je uvedeno v článku z *New York Times* z roku 1988, od roku 1978 do roku 1988 se počet napadení učitele zvýšil pětinašobně.¹⁰⁸

Tuto situaci se rozhodl řešit nově zvolený premiér Jasuhiro Nakasone a vyhlásil válku problémovým dětem. Ve svém projevu ve sněmovně z roku 1983 se k problému explicitně vyjadřuje: „*Nemohu uvěřit, že problém drog, zločinu, násilí a dalších jevů, které narušují naši mládež, nesouvisí s úpadkem rodiny jakožto základní jednotky společnosti a nedostatkem vzdělávání naší mládeže v tak základních a nezbytných věcech, jako je zdvořilost, zodpovědnost, čestnost, bratrská láska a laskavost k ostatním (...)*“.¹⁰⁹

Premiérovým cílem bylo v první řadě zamezit „zkouškovému peklu“, které se týká především přijímacích zkoušek na vysoké školy a vytváří na studenty enormní tlak. Největší změnou, které bylo dosaženo, bylo vytvoření všeobecných zkoušek, které mohly být zavedeny na všech univerzitách. Na druhou stranu, odpůrci reformy kontrují, že v důsledku zmírnění stresu a tlaku u zkoušek nebudou studenti schopni čelit tlaku, se kterým se setkají v pozdějším zaměstnání.¹¹⁰

¹⁰⁷ WETHERALL, William. Japan's poor. *Yosha Research: Japan as just another country* [online]. 5.10.2014 [cit. 2015-07-27]. Dostupné z: http://members.jcom.home.ne.jp/yosha/yr/society/Japans_poor.html.

¹⁰⁸ CHIRA, Susan. In Japan, the Land of the Rod, An Appeal to Spare the Child. *The New York Times* [online]. 27.7.1988 [cit. 2015-07-27]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/1988/07/27/world/in-japan-the-land-of-the-rod-an-appeal-to-spare-the-child.html>.

¹⁰⁹ LEONARDESEN, *Crime in Japan: paradise lost?*, s. 56.

¹¹⁰ HOOD, Christopher P. Nakasone and Education Reform: A Revisionist View.

In: *Academia.edu* [online]. Academia, 2016 [cit. 2016-03-22]. Dostupné z: http://www.academia.edu/1426793/Nakasone_and_Education_Reform_A_Revisionist_View.

4.4. Ztráta životní jistoty

Než se Japonsko dostalo do krize, měla mládež dobré vyhlídky do budoucna a jistotu, že si bude schopna najít a udržet zaměstnání a budovat kariéru. Většina mladých Japonců měla už před absolvováním zajištěnou práci, díky systému, jež se nazývá *Šinsocu ikkacu saijó* (新卒一括採用)¹¹¹. Šlo o jakési celoplošné náborové zaměstnání. Tento systém už však tak dobře nefunguje¹¹², mimo jiné i kvůli tomu, že počet volných pracovních míst klesá¹¹³ a budoucnost mladých se stává spíše nejistou, protože už nemohou ze strany státu takovéto výhody očekávat a studenti ztrácejí motivaci vzdělávat se. A právě marné snahy o dosažení úspěchu vedou k tomu, že se mladí začínají spíše stahovat ze společnosti a tím ji bojkotovat. To může mít různé projevy, od nedodržívání školní docházky, přes *hikikomori* (viz oddíl 3.1.) až po promiskuitní chování, užívání drog a páchaní trestné činnosti.¹¹⁴

Mnoho mladých Japonců se také stává finančně závislými na svých rodičích, protože si nedokážou nebo nemají chuť najít zaměstnání. A jsou to právě nepracující mladí, jež zvyšují míru nezaměstnanosti v zemi.¹¹⁵ Takovíto lidé se pak nazývají *NEET*¹¹⁶ – lidé ve věku od 18 do 35 let, kteří nepracují a práci si nehledají.

Jak bylo uvedeno v Bílé knize z roku 2003, nezaměstnanost vede také k nárůstu trestné činnosti v podobě krádeží.¹¹⁷

Acuši Kadowaki, profesor na univerzitě v Cukubě, zpracoval výsledky ze dvou anketních výzkumů z let 1995 a 2000 týkajících se světové mládeže (*World Youth Survey*) a mládeže v Japonsku (*Japan Youth Survey*) a jejich spokojeností se svým životem. Na základě otázek spadajících do různých kategorií (rodinný život, škola, práce, přátelství, bydliště, národ a štěstí) byly zhodnoceny názory mladých lidí z různých zemí. I když Japonsko nestojí na špici s nejvíce nespokojenou mládeží, vyvodil Kadowaki závěr, že mladí Japonci projevují menší zájem o společnost než členové jiných zemí. Dále zjistil, že i když nejsou se společností a politikou spokojeni, jsou spokojeni se svým materiálním zázemím a snaží se vyhnout účasti na reformování společnosti. Nicméně jsou spíše konzumenti bohatství, které vyprodukovali jejich

¹¹¹ Lze přeložit jako „pravidelná náborová služba“.

¹¹² KNIGHT, Sophie. Japan's unique recruitment system no longer working. *The Asahi Shimbun* [online]. The Asahi Shimbun Company, 9.2.2012 [cit. 2015-04-03]. Dostupné z: <http://ajw.asahi.com/article/business/AJ201202090014>.

¹¹³ LEONARDESEN, *Crime in Japan: paradise lost?*, s. 42.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 39.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 41.

¹¹⁶ Z angličtiny, zkratka pro „Not in Education, Employment or Training“.

¹¹⁷ LEONARDESEN, *Crime in Japan: paradise lost?*, s. 110.

rodiče, sami se na jeho vytváření nepodílejí. Prázdnotu a bezcílnost se pak snaží kompenzovat sledováním televize, hraním počítačových her, uzavíráním se do vlastního světa a pácháním kriminální činnosti. Vytváří se tak jakási apatie, skepse a nedůvěra k ostatním a dochází k zásadní proměně hodnot mladé generace.¹¹⁸

118 KADOWAKI, Atsushi. Changes in values and life orientation among Japanese youth. In: *Juvenile Delinquency in Japan: Reconsidering the "Crisis"*. Boston: MA: Brill, 2003, s. 75 – 88.

5. Nápravná a preventivní opatření

Japonsko se od 90. let 20. století uchyluje k přísnějším opatřením, což lze pozorovat jak na změnách v trestním zákoníku, tak na vynesených rozsudcích. Zákony a politika směřují k tzv. *genbacuka* (厳罰化), což je pojem znamenající utužení zákona a to prostřednictvím zpřísnění trestů a změny věkových hranic pro trestní odpovědnost.¹¹⁹

Základem řešení situace by mělo být odhalení delikvence již v jejím raném stádiu a následné adekvátní řešení.¹²⁰ V Japonsku panuje přesvědčení, že morálka nezvladatelných delikventů může být napravena prostřednictvím výchovy a podpory. V souvislosti s tím je nutno důkladněji vyšetřovat „každý případ (motivy, faktory na pozadí, *modus operandi*¹²¹, *spolupachatele a také pocity obětí*)“ a v delikventech probudit uvědomění si závažnosti svých činů a motivovat je k polepšení.¹²²

Jedním z možných řešení je umístění mladého delikventa do nápravného zařízení, kde se formou nápravné výchovy učí, jak žít a jak být. V těchto zařízeních je vyvíjena snaha naučit delikventy, jak se vypořádat se svým životem, zvládnout záležitosti spojené se vzděláváním a zaměstnáním, běžnými každodenními zvyky atd. Dále jsou využívány terapie k ovládnutí problematického chování.¹²³

5.1. Přístup vlády

Při diskuzích na téma kriminalita se Ministerstvo spravedlnosti neomezuje jen na jednu perspektivu a snaží se daný problém chápat komplexně, přičemž při jeho posuzování zahrnuje všechny jevy, které jej ovlivňují. O tom vypovídá i záznam v Bílé knize z roku 2003:

„(...) nejen správní orgány zabývající se trestním právem, ale také celá společnost obklopující mládež, tzn. rodiče a rodina, škola, pracoviště a veřejnost, by měli vyvinout snahu zajistit, aby se mladí vnímali jako nenahraditelní členové společnosti a jako osoby, jež budou zodpovědné za budoucnost společnosti.

¹¹⁹ LEONARDESEN, *Crime in Japan: paradise lost?*, s. 128.

¹²⁰ Tamtéž, s. 128.

¹²¹ *Charakteristický postup při vykonávání trestné činnosti.*

¹²² LEONARDESEN, *Crime in Japan: paradise lost?*, s. 187.

¹²³ Tamtéž, s. 131.

Takové snahy platí za významnou hnací sílu, která zastaví nárůst krádeží a jiných provinění způsobených mladistvými. ¹²⁴

Jinými slovy, vláda činí zodpovědnou celou společnost, která může rovněž přispět k nápravě problému tak, že přijme jedince s delikventní minulostí mezi sebe a napomůže tak jejich rehabilitaci, přičemž zamezí, aby znovu došlo k páchání trestné činnosti.

Vláda tak k řešení problému využívá dva postupy, tj. tvrdší tresty na jednu stranu, na stranu druhou pak upevnění morálky mezi mladými. Někteří pediatričtí experti apelují na lepší výchovu ze strany matek a také na svědomitější dohled na žáky ve školách.

Šónenhó, zákon o mladistvých a jeho revize

Podle zákona jsou za mladistvé v Japonsku považováni jedinci, kteří mají více než 14 let (což je také spodní hranicí pro trestní odpovědnost), ale méně než 20 let věku¹²⁵. Před revizí zákona zvaného šónenhó (少年法) v roce 2001 (viz níže) činila spodní hranice trestní odpovědnosti 16 let věku. Předpokládá se, že se tato hranice v budoucnosti sníží až na 13 let věku.¹²⁶ Osobami mladšími 14 let se zatím zabývá zákon zvaný Džidófušihó (児童福祉法, Child Welfare Law¹²⁷).¹²⁸

Současný model zákona o mladistvých vychází z poválečného modelu z roku 1948, který byl inspirován zákonem Spojených států. Primární důraz klade na výchovu jako řešení, nikoli na potrestání.¹²⁹

Nově byl po válce zřízen rodinný soud, jehož se neúčastní prokurátor (státní zástupce).¹³⁰ Zabývá se mladistvými pachateli, ale také predelikventy a osobami mladšími 14 let věku. Může jim uložit jedno ze tří možných ochranných opatření, což je

¹²⁴ LEONARDESEN, *Crime in Japan: paradise lost?*, s. 132.

¹²⁵ *V případě spáchání trestné činnosti je rozhodující věk pachatele v době činu, ne v době zatčení.*

¹²⁶ OKA, Tatsushi. Juvenile crime and punishment: evidence from Japan. *Applied Economics* [online]. 2009 [cit. 2016-03-06]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00036840701365923>, s. 3103.

¹²⁷ *V českém prostředí tomuto zákonu odpovídá Zákon o sociální ochraně dětí.*

¹²⁸ KUZUNO, Hiroyuki. Juvenile Diversion and the get-tough movement in Japan. *Ritsumeikan Law Review* [online]. 2005 [cit. 2016-03-06]. Dostupné z: <http://www.ritsumei.ac.jp/acd/cg/law/lex/rlr22/KUZUNO.pdf>, s. 3.

¹²⁹ Tamtéž, s. 3.

¹³⁰ *Jap. 家庭裁判所 (Kateisaibanšo), zkráceně 家裁 (Kasai).*

probační dohled¹³¹, umístění do detenčního zařízení či výchovně-nápravného zařízení (blíže viz oddíl 5.3.). Ve výjimečných případech může soudce rozhodnout, aby byl případ předán státnímu zástupci a s mladistvým bylo vedeno soudní řízení jako s plnoletým pachatelem.¹³²

Významnou roli v celém procesu sehraává také probační úředník, který zkoumá sociální zázemí pachatele – promlouvá nejen s ním, ale také s rodinou a ostatními osobami, jichž se případ týká. Na základě toho je sestaven znalecký posudek. Dále má tento úředník za úkol poskytnout rodině potřebnou pomoc při řešení problému a předejít tak recidivě.¹³³

Roku 2001 byl předložen pozměňovací návrh týkající se zákona o mladistvých. Došlo k němu z několika důvodů: kvůli sérii vážných zločinů spáchaných osobami mladšími 16 let, vlivu masmédií a hnutí za práva obětí¹³⁴ i za práva obviněných mladistvých.¹³⁵ K reformě zákona pak došlo v dubnu téhož roku. V podstatě se jednalo o utužení práva, což bylo orientováno především na pachatele vážných a násilných činů.¹³⁶ Došlo ke snížení hranice trestní odpovědnosti a zavedení práva na odvolání. Významné změny se týkaly také soudních slyšení (měla se odehrávat v harmonické a vlídné atmosféře) nebo role obětí v procesech (nově mohou např. nahlížet do spisů a být informováni o konečném rozhodnutí).¹³⁷

Aby se však zabránilo stigmatizaci mladistvých pachatelů, odehrávají se soudní řízení v utajení, neúčastní se jich široká veřejnost, oběti, ani média.¹³⁸ Těm je navíc zakázáno publikovat jakékoli informace, ze kterých by bylo možné odhalit totožnost pachatele.¹³⁹

¹³¹ *Nahrazuje pobyt v nápravných zařízeních, jedná se o dohled nad chováním pachatele, který slouží k zamezení rizika opětovného páčání trestné činnosti.*

¹³² OKA, *Juvenile crime and punishment* [online], s. 3105.

¹³³ KUZUNO, *Juvenile Diversion and the get-tough movement in Japan* [online], s. 6.

¹³⁴ *Konkrétně se jedná o organizaci s názvem Šónen hanzai higai tódžiša no kai, tedy „Asociace osob postižených kriminalitou mladistvých“, která se zasazovala o úpravu zákona o mladistvých.*

¹³⁵ SCHWARZENEGGER, Christian. *The debate about the reform of the juvenile law in Japan*. In: *Juvenile delinquency in Japan: reconsidering the "Crisis"*. Boston, MA: Brill, 2003, s. 182.

¹³⁶ METZLER, Anne. *The juvenile training schools of Japan – teaching young serious offenders how to live and „how to be“*. In: *Juvenile Delinquency in Japan: Reconsidering the "Crisis"*. Boston: MA: Brill, 2003, s. 221.

¹³⁷ SCHWARZENEGGER, *The debate about the reform of the juvenile law in Japan*, s. 191.

¹³⁸ KUZUNO, *Juvenile Diversion and the get-tough movement in Japan* [online], s. 8.

¹³⁹ SCHWARZENEGGER, *The debate about the reform of the juvenile law in Japan*, s. 176.

5.2. Kontrola na školách

Gesine Foljanty-Jost a Manuel Metzler, pracovníci ve výzkumném projektu univerzity v Halle, zabývající se delikvencí mládeže v Japonsku, provedli v letech 1998-2000 výzkumy na třech nižších středních školách v Niigatě, kde se věnovali pozorování vztahů a života ve školách. Pojmenovali tři kategorie dohledu nad žáky: strukturální kontrolu, obecnou kontrolu a specifickou kontrolu.

Strukturální kontrola znamená organizaci školního života, tedy rozvrh, evaluaci, povinnosti atp. Ve všech školách byl nalezen podobný vzorec takovéto organizace.

Obecná kontrola slouží jako prevence vzniku deviantního chování. Spadají pod ni různé kampaně proti šikaně, zdůrazňování důležitosti dobrého chování – na morálku apelují hesla na zdech, nástěnkách, pronášena při projevech ředitelů i učitelů, vynáší je i samotní žáci.

Specifická kontrola je nastolena až tehdy, když se objeví delikventní chování. Slouží k nápravě problematického chování, přičemž prvním krokem obvykle bývá udělení důtky. Nepomáhá-li opakované napomenutí, může dojít až k dočasnému vyloučení ze školy a to zejména tehdy, když se žák projevuje obzvlášť vzpurně nebo násilně. Nejvyšším stupněm je předání případu policii.

Účelem celé studie bylo poukázat na snahy nižších středních škol ochránit své studenty před izolací a anonymitou prostřednictvím vytváření studentských klubů, rad, třídních aktivit atd. Zároveň jsou nastolena jasná pravidla chování, které je od studentů očekáváno. Tato opatření jsou preventivní, nikoli reaktivní. Pokud se už problém objeví, snaží se škola o studentovu reintegraci.¹⁴⁰

Školní poradci

Roku 2001 zavedla japonská vláda nový projekt týkající se zavádění poradců do škol. Školní rada v každém regionu může zažádat o finanční dotaci a najmout si svého poradce. Za vznikem tohoto nápadu stojí případy, které se udály po roce 1994. Jednalo se o zvýšení počtu záškoláků, sebevraždu šikanovaného chlapce, ubodání učitelky

¹⁴⁰ METZLER, Manuel a Gesine FOLJANTY-JOST. Problem behavior and social control in Japan's junior high schools. In: *Juvenile delinquency in Japan: reconsidering the "crisis"*. Boston, MA: Brill, 2003, s. 225.

(1997), vraždu chlapce ze základní školy chlapcem z nižší střední školy (1997) a obecně zvýšené násilí ve školách.¹⁴¹

Existují dva typy tohoto programu. Jeden se soustřeďuje na individuální terapii a jedná se o reaktivní postup. Druhý typ je spíše proaktivní a preventivní, snažící se o rozvoj studentů, ať už studijní či sociální, a to formou různých aktivit.

Cíle, zveřejněné roku 2001 ministerstvem školství, jsou následující: vypořádat se s psychickými problémy dětí, rozvinout schopnost socializace, objevit první příznaky problémového chování a řešit případy, které potřebují péči odborníků.¹⁴²

V praxi to funguje tak, že poradce dochází přibližně jednou týdně do školy a individuálně s žáky hovoří o problémech, které je trápí. Společně s třídními učiteli se pak snaží najít vhodná řešení. Poradci jsou odborníci z řad psychologů, psychiatrů a dalších profesionálů zabývajících se duševním zdravím.¹⁴³ Působí především na nižších středních školách, ale také ve školkách, základních školách i vyšších středních školách.¹⁴⁴

Velmi důležitá je spolupráce poradců s třídními učiteli a rovněž se školní vychovatelkou, která má za úkol poskytovat zdravotní služby a psychologickou první pomoc. Poté, co studenty vyslechne, předá informace poradci.¹⁴⁵

Nicméně tento systém má několik trhlin, kvůli kterým není tak efektivní. Týkají se např. nedostatečné propracovanosti (nefungují dostatečně preventivně), finanční záštity (poradci pracují na poloviční úvazek, ačkoli by bylo lepší, kdyby pracovali na plný úvazek a zároveň se věnovali jen menším skupinkám žáků; mnozí také pracují pro více škol zároveň), spolupráce s rodiči atd.¹⁴⁶ Problémem je také získání licence pro povolání poradce. Všechny tyto nedostatky by však měly být v budoucnosti odstraněny.¹⁴⁷

¹⁴¹ NAKANO, Jošiaki. Counseling systems as a means of preventing delinquency. In: *Juvenile Delinquency in Japan: Reconsidering the "Crisis"*. Boston, MA: Brill, 2003, s. 199 - 203.

¹⁴² NAKANO, *Counseling systems as a means of preventing delinquency*, s. 204 - 205.

¹⁴³ What is the role of the school counselor in Japanese schools?. 2012. In: *Education in Japan Community Blog: Features and info on educating kids in Japan* [online]. [cit. 2016-02-29]. Dostupné z: <https://educationinjapan.wordpress.com/education-system-in-japan-general/what-is-the-role-of-the-school-counselor-in-japanese-schools/>.

¹⁴⁴ TAKIZO YAGI, Darryl. Current Developments in School Counseling in Japan. In: *Asian Journal of Counselling* [online]. ©The Hong Kong Professional Counselling Association 2009 [cit. 2016-02-29]. Dostupné z: http://hkier.fed.cuhk.edu.hk/journal/wp-content/uploads/2009/10/ajc_v15n2_141-155.pdf, s. 6.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 7.

¹⁴⁶ NAKANO, *Counseling systems as a means of preventing delinquency*, s. 208.

¹⁴⁷ TAKIZO YAGI, *Current Developments in School Counseling in Japan*, s. 12.

5.3. Výchovně - nápravná zařízení

Nápravná zařízení *šónen'in* (少年院), v anglicky psané literatuře označovaná jako *training schools*, se zaměřují na nápravné vzdělávání problematických jedinců a jejich opětovné začlenění do společnosti. Každoročně jsou jich do zařízení přijímána zhruba 3% z celkového počtu všech mladistvých pachatelů, na dobu od 3 měsíců do jednoho roku.¹⁴⁸ Roku 2015 jich bylo po celém Japonsku padesát dva, včetně devíti, která se specializují na dívky-delikventky.¹⁴⁹

Do těchto zařízení se mladistvý dostane po zatčení a procesu u soudu, kde se zváží trestuhodnost jeho činu. Nejčastěji je to kvůli zločinům, jako jsou krádež, podvod nebo přepadení.¹⁵⁰

Velký důraz je v těchto zařízeních kladen na dodržování striktního rozvrhu a pravidel, která zajišťují hladký průběh dní a bezpečnost rezidentů. Některá pravidla mohou znít až nesmyslně striktně (např. při sledování televize je zakázáno jít na WC, pod pyžamem se smí nosit jen spodní prádlo, noční stolek musí být 30 cm od postele atd.), to vše však slouží především k nastavení pevné disciplíny. Porušení pravidel může vést ke snížení známek v pochvalném hodnocení, které je každý měsíc zveřejňováno. Snížení známek pak dále vede k prodloužení pobytu v zařízení.

Proces socializace probíhá prostřednictvím studijních kurzů, zapojení do volnočasových aktivit a interakce s ostatními obyvateli nápravné školy a rodiči. Někdy jsou rezidentům pouštěny nahrávky vyprávějící o vraždách, které spáchali, nebo je přímo navštěvují rodiče obětí a hovoří s nimi.¹⁵¹ Především v chlapeckých školách se využívá fyzického cvičení, často velmi namáhavého. Má vyvolat „*vytrvalost, odolnost, trpělivost, odhodlání a týmovou práci*“ a potlačit delikventní chování.¹⁵²

Dalším důležitým aspektem je skupinové vzdělávání a práce. Skupiny jsou vytvářeny podle typu deviace a jsou pro ně určeny specifické požadavky. Takové utváření skupin však může vést k negativním jevům, jako je např. šikana.¹⁵³ Ve skupinách probíhá také trénink sociálních dovedností: zamezení opětovnému páčání

¹⁴⁸ METZLER, Anne. The juvenile training schools of Japan – teaching young serious offenders how to live and „how to be“. In: *Juvenile delinquency in Japan: reconsidering the "crisis"*. Boston, MA: Brill, 2003, s. 221.

¹⁴⁹ ITO, Masami. Life inside a juvenile correction center. In: *The Japan Times* [online]. The Japan Times Ltd., 2015 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://www.japantimes.co.jp/news/2015/05/30/national/social-issues/life-inside-juvenile-correction-center>.

¹⁵⁰ Tamtéž.

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² METZLER, A., *The juvenile training schools of Japan*, s. 230.

¹⁵³ Tamtéž, s. 234.

trestné činnosti po propuštění a „vytvoření“ jedince schopného správně fungovat ve společnosti, probudit v něm „*zdravý způsob myšlení, zdravý pohled na věc a zdravé chování*“¹⁵⁴. Rezidenti si dále nastavují vlastní cíle, kterých by chtěli dosáhnout a jejich naplnění je průběžně diskutováno a kontrolováno. Využívá se i vedení deníku a psaní esejů o vlastních pocitech a problémech. Dalšími metodami je introspekce a tzv. *róru retaringu* (ロールレタリング), psaní dopisů z pohledu jiného člověka (nejčastěji rodiče) na svou vlastní osobu.¹⁵⁵

Tato zařízení jsou kvůli svým rigidním pravidlům a metodám často vystavena kritice zvenčí. Nicméně o jejich efektivitě není pochyb. Recidiva rezidentů je velmi nízká, např. v porovnání s Německem téměř čtyřikrát nižší.¹⁵⁶

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 236.

¹⁵⁵ METZLER, A., *The juvenile training schools of Japan*, s. 236.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 247.

Závěr

Hlavním cílem této práce bylo popsat současný stav kriminality mládeže v Japonsku, zaměřit se na příčiny a pohnutky, které stojí za vznikem delikvence u mladých Japonců, a nalézt případné odlišnosti od kriminality mladistvých na Západě. Za účelem naplnění tohoto cíle bylo využito děl autorů japonských i zahraničních, působících v rozličných vědních oblastech. Na situaci je tak nahlíženo z rozmanitých úhlů pohledu vědních disciplín, jako jsou psychologie, kriminologie, sociologie a právo.

Ze všech získaných poznatků vyšlo najevo, že pokud na kriminalitu v Japonsku pohlédneme z kvantitativního hlediska, zjistíme, že obavy a paranoia nejsou na místě. Míra kriminality je nízká a navíc vykazuje to specifikum, že s narůstajícím věkem výrazně klesá, počet mladistvých pachatelů převyšuje počet pachatelů dospělých. To je dáno mentalitou Japonců, jejich orientací na skupinu, uznáváním kolektivních hodnot a snahou udržet harmonické vztahy s okolím.

Avšak nelze tvrdit, že je vše v pořádku. I když byla v minulosti míra kriminality vyšší, obzvláště co se poválečného období týče, vycházela tato spíše z existenční krize, motivy mladistvých pachatelů byly pochopitelnější a jejich činy nezbuzovaly takové znepokojení jako dnes. Nyní se však Japonsko ocitlo v odlišné krizi, kdy sice děti a mladiství rozhodně nežijí v nedostatku, ale není jim poskytováno dostatečné zázemí pro jejich zdravý psychický rozvoj. Mezi mnoha mladými lidmi panuje spíše rezignovaná nálada, bezcílnost a nedostatečná motivace k životu a vzdělávání se. Práce poukázala na to, že mladí Japonci se zajímají o společnost a své okolí méně než mládež v jiných zemích.

Vedle agrese vůči ostatním se lze setkat také s jevem, kdy je agrese obrácena proti sobě samému a mladý člověk spáchá sebevraždu. Dalším vyústěním je stažení se ze společnosti, která jim nic nedává, a stávají se tzv. *hikikomori*. Tato práce se zabývala prvním typem zmíněné agrese, tedy agrese obrácené vůči ostatním. Ta nemusí mít specifickou motivaci, ani nemusí být nutně spjata se špatnými studijními výsledky. Z určitých důvodů však dochází k frustraci mládeže, což po dosažení neúnosné míry končí „výbuchem“. Za čtyři hlavní stresory lze pokládat, studium, spolužáky, učitele a rodinu.

Zvláštností je, že většina delikventně se chovající mládeže má stabilní rodinné zázemí, žije s oběma rodiči se stálým příjmem. Počet delikventů z chudých poměrů stále klesá. Statistiky rovněž poukazují na fakt, že nejvíce mladistvých pachatelů

pochází z řad studentů vyšších středních škol, kde je nutnost dosáhnout co nejlepších výsledků nejvyšší, oproti tomu nezaměstnaní mladiství činí jen 11,4 % celkového počtu. Zanedbatelný počet pachatelů tvoří rovněž studenti vysokých škol. Z daných údajů lze vyvodit závěr, že situace nemá kořeny v nepříznivých sociálních poměrech ve státě, ale pramení spíše z tlaku společnosti kladoucí důraz na akademické úspěchy. Stále silnější tlak měl za následek tzv. *gakkjú hókai*, selhání disciplíny ve třídě, jinými slovy učitelé ztratili kontrolu nad žáky. Nejsilněji se tento kolaps projevil na začátku 80. let 20. století, objevily se častější případy šikany, záškoláctví a sebevražd.

Tento problém měli za úkol řešit školní poradci, působící jak preventivně, tak reaktivně. Tímto krokem však nebylo zcela dosaženo kýžených výsledků, systém stále nefunguje ideálně. Jak je popsáno v páté kapitole, není dostatečně propracován a finančně zaštiťen. Cílem však je všechny nedostatky v budoucnu odstranit.

V páté kapitole byla popsána nápravná zařízení, kde je velký důraz kladen na dodržování disciplíny a rigidních pravidel, což bývá často kritizováno. Na druhou stranu je dokázáno, že recidiva delikventů absolvujících tato zařízení je velmi nízká.

Trestnou činností mladistvých se zabývá po 2. světové válce zřízený rodinný soud a *šónenhó*, zákon zabývající se mladistvými. Roku 2001 došlo k jeho revizi s cílem utužit právo, čehož bylo dosaženo především snížením hranice trestní odpovědnosti z 16 let na 14 let věku. Hlavním záměrem však zůstává odhalit delikvenci již v jejím raném stádiu a uchránit mladé Japonce před vším negativním. Navíc v zemi, jejíž obyvatelstvo rychle stárne a více než čtvrtina obyvatel již překročila věk šedesáti let, jsou nejvíce potřební právě mladí lidé, ochotní podílet se na rozvoji země.

Z japonské mládeže se tedy nestávají „vraždící monstra“, počet vražd nestoupá, má spíše klesající tendenci, je mnohonásobně převážen počtem drobných deliktů, jako jsou např. krádeže. Avšak u mnohých Japonců, podnícených znepokojivými obrazy v médiích, se vyvíjí paranoia, fobie z mládeže a morální panika. Paradoxně jsou obyvatelé Japonska lidmi s největšími obavami z toho, že by se mohli stát oběťmi zločinu, a téměř 80 % obyvatel je přesvědčeno, že dochází k nárůstu zločinnosti, byť je skutečností pravý opak.

Resumé

This thesis focuses on the juvenile delinquency in Japan, on the topic that is being currently often mentioned by Japanese and external media and that causes an anxiety among the citizens of Japan. The thesis aims to the causes of delinquent behavior and researches the specifics of the manifestations that concern immediately the Japanese youth. It examines how the Japanese perceive the situation themselves and describes the measures used by the government to prevent the relapse into crime and the commencement of the phenomenon.

The aim of this thesis is to describe the situation depending on statistical and factual data, not in the way the media present it. The work is based on the resources written by Japanese and foreign authors from various fields of science and a comparison of their approaches on the issues.

Seznam použitých zdrojů

1. AMBARAS, David Richard. *Bad youth: juvenile delinquency and the politics of everyday life in modern Japan*. Berkeley: University of California Press, 2006. 297 s. ISBN 05-202-4579-2.
2. BARDSLEY, Jan a Laura MILLER. *Manners and Mischief: Gender, Power, and Etiquette in Japan* [online]. Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 2011 [cit. 2016-03-26]. ISBN 9780520267831. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=zHhcS-kMoa8C&dq=oyaji+gari&hl=cs&source=gbs_navlinks_s.
3. BRASOL, Philip. *Despite what the media says about juvenile crime, the kids are alright* [online]. The Japan Times, Ltd., 18.7.2015 [cit. 2015-07-28]. Dostupné z: <http://www.japantimes.co.jp/news/2015/07/18/national/media-national/despite-media-says-juvenile-crime-kids-alright/#.Vbdynvntmko>.
4. ERBE, Annette. Youth in Crisis: Public Perceptions and Discourse on Deviance and Juvenile Problem Behavior in Japan. In: *Juvenile delinquency in Japan: reconsidering the "Crisis"*. Boston, MA: Brill, 2003, s. 51-75. ISBN 9004132538.
5. FIRŠTOVÁ, Jana. *Kriminální mládeže jako etopedický problém*. Brno, 2013. Dostupné také z: http://is.muni.cz/th/9308/pedf_d/Disertace_Firstova_2013.pdf. Disertační práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra speciální pedagogiky. Vedoucí práce Pavel Mühlpachr.
6. FOLJANTY-JOST, Gesine. *Juvenile delinquency in Japan: reconsidering the "crisis"*. Boston, MA: Brill, 2003. 275 s. ISBN 90-041-3253-8.
7. FOX, Michael H. Osaka judge mugging case: CONFESS and things will get better. In: *Japan Innocence and Death Penalty Information Center* [online]. [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: <http://www.jiadep.org/Oyajigari.html>.

8. FRENCH, Howard W. *Japan's Troubling Trend: Rising Teen-Age Crime*. The New York Times [online]. The New York Times Company, © 2015 [cit. 2015-04-02]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/1999/10/12/world/japan-s-troubling-trend-rising-teen-age-crime.html>.
9. HITCHCOCK, Amanda. *Violent juvenile crimes in Japan point to a deeper social crisis*. In: World Socialist Web Site [online]. World Socialist Web Site, 18.10.2000 [cit. 2015-04-03]. Dostupné z: <http://www.wsws.org/en/articles/2000/10/jap-o18.html>.
10. HOOD, Christopher P. *Nakasone and Education Reform: A Revisionist View*. In: *Academia.edu* [online]. Academia, 2016 [cit. 2016-03-22]. Dostupné z: http://www.academia.edu/1426793/Nakasone_and_Education_Reform_A_Revisionist_View.
11. CHIRA, Susan. *In Japan, the Land of the Rod, An Appeal to Spare the Child*. The New York Times [online]. 27.7.1988 [cit. 2015-07-27]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/1988/07/27/world/in-japan-the-land-of-the-rod-an-appeal-to-spare-the-child.html>.
12. ITO, Masami. *Life inside a juvenile correction center*. The Japan Times [online]. The Japan Times Ltd., 2015 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://www.japantimes.co.jp/news/2015/05/30/national/social-issues/life-inside-juvenile-correction-center>.
13. KADOWAKI, Atsushi. *Changes in values and life orientation among Japanese youth*. In: *Juvenile Delinquency in Japan: Reconsidering the "Crisis"*. Boston: MA: Brill, 2003, 75-89. ISBN 9004132538.
14. KNIGHT, Sophie. *Japan's unique recruitment system no longer working*. The Asahi Shimbun [online]. The Asahi Shimbun Company, 9.2.2012 [cit. 2015-04-03]. Dostupné z: <http://ajw.asahi.com/article/business/AJ201202090014>.

15. KOUDELKOVÁ, Anna. *Psychologické otázky delikvence*. Praha: Victoria Publishing, 1995. Harvardský učebnicový program. ISBN 80-7187-022-6.
16. KRISTOF, ICHOLAS D. *The "han" at work: community spirit begins in elementary school*. In: Education in Japan Community [online]. [1999] [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <https://educationinjapan.wordpress.com/education-system-in-japan-general/the-han-at-work-community-spirit-begins-in-elementary-school/>.
17. KUZUNO, Hiroyuki. Juvenile Diversion and the get-tough movement in Japan. *Ritsumeikan Law Review* [online]. 2005, (22), 21 [cit. 2016-03-06]. Dostupné z: <http://www.ritsumei.ac.jp/acd/cg/law/lex/rlr22/KUZUNO.pdf>.
18. LÁNSKÁ, Jana. *Sociální deviace a protiprávní jednání*. Brno, 2012. Dostupné také z: http://is.muni.cz/th/310008/pravf_m/Socialni_deviace_a_protipravni_jednani_-_Jana_Lanska.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra teorie práva. Vedoucí práce Martina Urbanová.
19. LEONARDESEN, Dag. *Crime in Japan: Paradise lost?*. New York, NY: Palgrave Macmillan, 2010, 248 s. ISBN 02-302-3554-9.
20. LUNDEN, Walter A. Juvenile Delinquency in Japan: Pre-War, War and Post-War Years, 44 J. Crim. L. Criminology & Police Sci. 428 (1953-1954).
21. MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011, 336 s. ISBN 978-80-7367-825-8.
22. METZLER, Anne. The juvenile training schools of Japan – teaching young serious offenders how to live and „how to be“. In: *Juvenile Delinquency in Japan: reconsidering the "Crisis"*. Boston: MA: Brill, 2003, s. 221-252. ISBN 9004132538.

23. MINEI, Masaya. The revival of local networks for the prevention of juvenile delinquency. In: *Juvenile delinquency in Japan: reconsidering the "Crisis"*. Boston, MA: Brill, 2003, s. 211-220. ISBN 9004132538.
24. NAKANO, Joshiaki. Counseling systems as a means of preventive delinquency. *Juvenile Delinquency in Japan: Reconsidering the "Crisis"*. Boston: MA: Brill, 2003, s. 199-209. ISBN 9004132538.
25. OKA, Tatsushi. Juvenile crime and punishment: evidence from Japan. *Applied Economics* [online]. 2009, **41**(24), 3103-3115 [cit. 2016-03-06]. DOI: 10.1080/00036840701365923. ISSN 0003-6846. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00036840701365923>.
26. SCHWARZENEGGER, Christian. The debate about the reform of the juvenile law in Japan. In: *Juvenile delinquency in Japan: reconsidering the "Crisis"*. Boston, MA: Brill, 2003, s. 173-198. ISBN 9004132538.
27. TAKI, Mitsuru. Changes in school environment and deviancy – a survey analysis and an intervention program for schools . In: *Juvenile delinquency in Japan: reconsidering the "Crisis"*. Boston, MA: Brill, 2003, s. 92-101. ISBN 9004132538.
28. TAKIZO YAGI, Darryl. *Current Developments in School Counseling in Japan*. The Hong Kong professional counselling association. *Asian Journal of Counselling* [online]. 2008, s. 141-155 [cit. 2016-02-29]. 2. Dostupné z: http://hkier.fed.cuhk.edu.hk/journal/wp-content/uploads/2009/10/ajc_v15n2_141-155.pdf.
29. TOSHIKUNI, Murai. *Current Problems of Juvenile Delinquency in Japan*. In: Hitotsubashi University: Hermes-IR: Research & Education Resources [online]. Copyright © 2002-2006 [cit. 2015-04-02]. Dostupné z: <http://hermes-ir.lib.hit-u.ac.jp/rs/handle/10086/8213>.

30. TOYAMA-BIALKE, Chisaki. The "Japanese Triangle" for preventing adolescent delinquency: strengths and weaknesses of the family-school adolescent relationship from a comparative perspective. In: *Juvenile delinquency in Japan: reconsidering the "Crisis"*. Boston, MA: Brill, 2003, s. 19-51. ISBN 9004132538.
31. VICHLENDÁ, Milan a Ivan KRČEK. *Kriminologie* [online]. Karviná, 2011 [cit. 2015-08-01]. Dostupné z: <http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/kriminologie.pdf>.
32. WETHERALL, William. *Japan's poor. Yosha Research: Japan as just another country* [online]. 5.10.2014 [cit. 2015-07-27]. Dostupné z: http://members.jcom.home.ne.jp/yosha/yr/society/Japans_poor.html.
33. YODER, Robert S. Youth deviant behavior, conflict and later consequences: Comparison of working and middle-class communities in Japan. In: *Juvenile delinquency in Japan: reconsidering the "Crisis"*. Boston, MA: Brill, 2003, s. 129-142. ISBN 9004132538.
34. YONEKAWA, Shigenobu. Inequality based on family background as a reason for juvenile delinquency . In: *Juvenile delinquency in Japan: reconsidering the "Crisis"*. Boston, MA: Brill, 2003, s. 115-128. ISBN 9004132538.
35. Deviace (sociologie). In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2016 [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Deviace_\(sociologie\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Deviace_(sociologie)).
36. *White Paper on Crime* [online]. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: http://hakusyo1.moj.go.jp/en/nendo_nfm.html.